

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Δ'

ΑΡ. 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ : Μιά μέρα (ποίημα)

ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΝΘΙΑ : Δίπτυχο (ποίημα)

ΧΡ. ΓΑΛΑΤΟΠΟΥΛΟΥ : Nocturnes (ποιήματα)

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : Το χρονικό ενός νέου της επαρχίας (διήγημα)

ΠΥΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ : Τίποτε πιά θλιμμένο (ποίημα)

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ : Στη μάνα μου (ποίημα)

Π. ΛΙΑΣΙΔΗ : Στο γυμναστήριον του νοῦ (ποίημα)

ΑΝΤ. Κ. ΙΝΤΙΑΝΟΥ : Τὰ Κυπριώτικα γράμματα του Arthur Rimbaud (μελέτη).

Α. ΔΙΑΜΑΝΤΗ : Τέχνη και τὸ παιδί (μελέτη)

ΔΗΜ. Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ : Ἐξ ἀποτίσεως «Ἀνησυχίες» (ποίημα)

ΑΝΤ. ΓΙΩΡΓΙΑΔΗ : Ἀρχαῖα Ἑλληνικά ἐπιγράμματα (ποιήματα)

BERNARD SHAW (μετ. Ν. Σκούρου) : Οἱ ἔξι ἄστοι τοῦ Καλαί (μονόπραχτο)

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

ΜΑΗΣ 1939

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Υπεύθυνος Ίδιοκτήτης: ΝΙΚΟΣ Ι. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ,

Κερύνεια

Τυπογραφείο: «ΝΕΟΣ Κόσμος» Θωμά Γ. Κυριακίδη.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ - ΚΥΠΡΟΣ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ: Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Προλογικό Σημείωμα.—
ΠΑΡΘ.Ι. ΚΙΡΜΙΤΣΗ: Περί την ιστορίαν τοῦ Καθηδρικοῦ ναοῦ Ἁγίου Ἰω-
άννου.—Α. ΙΝΤΙΑΝΟΥ: Ἰάκωβος Α', Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου.—Κριτική:
Κ. ΠΡΟΥΣΗ: «Δελτίον Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, τόμ. Α'. 1937, τόμ.
Β'. 1938».—Π. ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ: Παύλου Μεράνου «Ἀγωνίες»—Ν. Σ. Βρα-
χίμη «Μεταπτώσεις».—Εἰδήσεις.—Βιβλία.—Παρατυπώματα.

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ :

- Ποιήματα :** Γλ. Ἀλιθέρση, Ἄντ. Ἰντιάνου, Ν. Κρανιδιώτη, Ἄντ.
Φαρμακίδη, Λ. Ν. Κληρίδη (δηματικά), Κύπρου Χρυ-
σάνθη, Ν. Καββαδία, Π. Ταλιαδώρου, Μ. Σιγούρου.
κ. ἄ.
- Διηγήματα :** Ε. Ἀκρίτα, Κ. Χρυσάνθη, Λ. Μηλιώτη, Δημ. Δημητριά-
δη, Μαρίκας Ρουσιᾶ κ. ἄ.
- Μελέτες :** Κ. Σπυριδάκι, Σολ. Μιχαηλίδη, Θ. Σοφοκλέους, Γ. Πα-
παχαραλάμπους, Κ. Προυσή, Π. Μπίστη, Μ. Μαραγκοῦ,
Ἄντ. Ἰντιάνου κ. ἄ.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Είναι ο τρίτος τώρα μήνας που εργαζόμαστε στο «Δημοκρατικόν Ἀγῶνα».

Κάθε βράδυ οί ἴδιοι ἄνθρωποι σκυμμένοι στά ἴδια τραπεζάκια τοῦ «Γραφείου Β΄ Συντακτῶν», προσπαθοῦμε κάτω ἀπό τὸ δυνατό ἠλεκτρικὸ φῶς νὰ κεντρίσουμε δημιουργικὰ τὴ φαντασία μας καὶ νὰ γεμίσουμε τὸ δίστηλο ἢ τὸ μονόστηλό μας. Ἀπὸ τὴν πνιγηρὴ ἐκείνη ἀτμόσφαιρα, πού μυρίζει μελάνη καὶ σαπίλα, ξεκινοῦν κάθε βράδυ οί μεγάλες ἰδέες γιὰ νὰ κατακτήσουν τὴ ζωὴ. Μέσα στὰ γαλανὰ δαχτυλιδάκια τοῦ καπνοῦ ὑφαίνονται τὰ μεγάλα ὄνειρα, κι' ἀπὸ τὰ βάθη ἑνὸς στραγγισμένου κύπελλου καφέ, πλάϊ στὴ σκονισμένη σταχτοδόχη, ἀναπηδοῦν οί σοφές λύσεις τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων. Σ' ἕνα τραπέζι στὸ βάθος οί παλαιοὶ δεμένοι τόμοι τῆς ἐφημερίδας, καὶ στὴ γωνιά κάμποσα φύλλα, σκορπισμένα ἐπάνω στοὺς ἀνοιχτοὺς τόμους μιᾶς Ἐγκυκλοπαιδείας, δημιουργοῦν τὴ σχετικὴ σύγχυση καὶ νευρικότητα πού πρέπει ἐξάπαντος νὰ ὑπάρχει σ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ γραφεῖα. Μόνο σὲ μιὰ μικρὴ βιβλιοθηκούλα πλάϊ στὸ παράθυρο, μιὰ σειρὰ πράσινα Ἑγγλέζικα βιβλία καὶ μερικὰ ὀγκώδη Ἑλληνικά καὶ ξένα λεξικά βαλμένα προσεχτικὰ ἕνα-ἕνα στὴ σειρὰ τους, ἀφήνουν τὴν ἐντύπωση πὼς δὲν ἀνοίχτηκαν ποτέ.

Στὸ διπλανό μου τραπεζάκι ὁ Δημήτρης Ἀργυρὸς σκυμμένος πάνω ἀπὸ ἕνα μισοτέλειωτο χειρόγραφο καπνίζει καὶ πίνει τὸν καφέ του μὲ ἀργές ὑπολογισμένες ρουφηξιές. Θὰ κοντεύει σαραντάρης μὲ ψαρὰ μαλιά καὶ στεγνὴ φυσιογνωμία πού ἡ συνεχὴς διανοητικὴ προσπάθεια αὐλάκωσε σοφὰ μὲ βαθιὲς ἐκφραστικώτατες ρυτίδες. Εἶναι ὁ βετεράνος τοῦ γραφείου καὶ δὲ μᾶς μιλάει παρὰ μονάχα ὅταν τοῦ ἀπευθύνουμε ἐμεῖς τὸ λόγο, ἢ ὅταν τέλος τὸ ζητήσῃ ἢ ἀνάγκη. Μᾶς κοιτάζει μονάχα κάθε τόσο μὲ λοξές ματιές κάτω ἀπὸ τὰ στρογγυλὰ χρυσὰ γυαλιά του, κ' εἶναι σὰ νὰ μᾶς ἐλεεινολογεῖ καὶ νὰ μᾶς μυκτηρίζει. Κάνει ἀπὸ εἴκοσι χρόνια τὸ διορθωτὴ καὶ τὸ συντάχτη τῶν διαφημίσεων, τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν μικρῶν εἰδήσεων, καὶ μολονότι δὲν κατῶρθωσε ἀπὸ τότε νὰ προαχθεῖ, φαίνεται ὅμως τόσο εὐχαριστημένος ἀπ' τὴ θέση του, πού δὲ θὰ διακινδύνευε οὔτε τὸ παραμικρὸ γιὰ νὰ τὴ χάσει. Τὸ χειμῶνα φοράει διαρκῶς μιὰ μάλλινη ἐσάρπα στὸ λαιμὸ καὶ ἀδιάβροχα ψηλά παπούτσια, ἀπὸ τὸ χεῖλος τῶν ὀπίμων εἶναι πάντα γυρισμένες δυὸ ἀκοφτιασμένες χειροποίητες κάλτσες ἀπὸ πολὺ χονδρὸ μαλλί.

Ὁ Δημήτρης Ἀργυρὸς εἶναι ὁ πρῶτος πού ἔρχεται στὸ γραφεῖο κι' ὁ τελευταῖος πού φεύγει. Ξαίρει λεπτομερῶς τὴ σειρὰ τῶν βουλευτῶν ὅλων τῶν ἐδρῶν ἐδῶ καὶ δεκαπέντε χρόνια, καὶ διηγεῖται, ὅταν τύχει, μὲ λεπτομέρειες ὅλες τὶς κυβερνητικὲς μεταβολές καὶ κρίσεις πού συνέβησαν στὸ διάστημα τῆς τελευταίας δεκαετίας. Εἶναι ἀπὸ φυσικὸ τοῦ μισογύνης καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἐπαντρεύθηκε ποτέ. Κρατᾷ ψηλά στὴ Φραγκογειτονιά ἕνα σπιτάκι μαζί μὲ κάποια χήραν ἀδερφή του, πού ἀντίθετα ἀπ' αὐτὸν φαίνεται πὼς ἦταν κάποτε τοῦ κόσμου. Ὁ Δημήτρης Ἀργυρὸς εἶναι πολὺ

αύστηρός στην εργασία του, και φαίνεται πώς αντιλαμβάνεται την επαγγελματική αποστολή του με περισσότερη σοβαρότητα απ' όση πρέπει.

Ἀπέναντι στο Δημητρώ καθεται ὁ Τζώρτζης Μαγκλαβῆς. Εἶναι ὁ συντάκτης τῶν «μεγάλων κοινωνικῶν ἐρευνῶν» καὶ τῶν «λαϊκῶν ἀναγνωσμάτων» τῆς ἐφημερίδας μας. Ἔχει ἓνα πολὺ ἐνδοξο ὄσο καὶ σκοτεινὸ παρελθὸν καὶ δίνει τὴν ἐντύπωση ἀνθρώπου ποὺ ἡ ζωὴ δὲν ἔχει ἄλλα μυστικὰ γι' αὐτόν. Ὅταν ἦταν ἀκόμη νέος ἔκανε τὸ λαθρεμπόριο τῶν ναρκωτικῶν στὴν Αἴγυπτο, ὕστερα ἀνάλαβε νὰ στρώσει μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ στὴν Ταγκανίκα, κ' ἔκανε φυτεῖες σκοινιῶν στὸ Καμερόν. Ἀπ' ἐκεῖ ταξίδεψε στὴ Νέα Ζηλανδία. Ὅμως, παντοῦ ἀπότυχε καὶ δὲν κέρδισε ἀπὸ τὰ ταξίδια του ἐκεῖνα παρὰ μονάχα τὴ μεγάλη πείρα του, ποὺ ἀποτελεῖ τώρα τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιο τῆς ζωῆς του. Κάθεται καὶ πειράζει διαρκῶς τὴ Νίνα Γόλακα, τὴ δακτυλογράφο μας, ποὺ συνήθισε μὲ τὸν καιρὸ νὰ τὸν ἀκούει χωρὶς νὰ κοκκινίζει μὲ τὰ ξεσίπωτα ἀστεῖα του.

Ἡ ζωὴ ὅμως καὶ τὸ ἄλλας τῆς συντροφιάς εἶναι ὁ Ντίνος Μοραμπός, ὁ πολιτικὸς ρεπόρτερ τοῦ «Ἀγῶνα». Ὅταν εἰσελαύνει στὸ γραφεῖο ἀλλάζει μονομιᾶς ἡ ἀτμόσφαιρα. Ὁ Δημήτρης Ἀργυρὸς τοῦ κάκου προσπαθεῖ τότε νὰ διατηρήσει τὴν ἀξιοπρέπειά του. Τὰ καλαμπούρια καὶ τὰ ἀστεῖα πέφτουνε βροχὴ ἀπὸ τὸ ταβάνι. Οἱ καρέκλες ἀναποδογυρίζονται, οἱ ἐφημερίδες πετοῦν στὸν ἀέρα, κ' ὁ Μοραμπός μὲ ὕφος ἕξαλλο ἀρχίζει τὶς ἀνακοινώσεις του: «Τὸ σκάνδαλο τῆς ὁδοποιΐας στὴ Ραγόνα, οἱ καταχρήσεις τῆς ἐταιρείας Ἀρτεσιανῶν Ὑδάτων, τὰ παρασκήνια τῆς παραιτήσεως τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ», μὲ ἀρκετὴ φαντασία καὶ χιοῦμορ, πρὶν τακτοποιηθοῦν στὴ στήλη τῆς εἰδησεογραφίας, ἐξελέγχονται καὶ σχολιάζονται πρῶτ' ἀπὸ μᾶς.

Μὲ τὸ Ντίνο Μοραμπὸ μπορῶ νὰ συνεννοοῦμαι καλύτερα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἄλλωστε οἱ συντάκτες τῶν ἄλλων γραφείων δὲν ἔρχονται σὲ πολλὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς δικούς μας. Διασταυρωνόμαστε μονάχα καμιά φορὰ βιαστικὰ στοὺς διαδρόμους ὅταν πρόκειται νὰ πάρουμε μιὰ εἰδηση στὸν ἀρχισυντάκτη, ἢ νὰ ζητήσουμε πληροφορίες, κ' ὄχι πολὺ σπάνια μιὰ μικρὴ προκαταβολὴ ἀπὸ τὸ λογιστήριον. Χαιρετιόμαστε τότε κάπως ἀδέξια καὶ προσπαθοῦμε νὰ ὑποκριθοῦμε ὄσο τὸ δυνατὸ περισσότερη ἀξιοπρέπεια. Ἄν ἐξαιρέσεις τὸ Δημήτρην Ἀργυρὸ καὶ τὴ Νίνα Γόλακα ποὺ ἔχουν ὑπηρεσία καὶ τὸ πρῶτ', ἐμεῖς οἱ ἄλλοι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ μένουμε στὴν ἐφημερίδα μονάχα ἀπὸ τὶς τρεῖς μέχρι τὶς ἕνδεκα τὸ βράδυ, ἐχτός ἂν τὸ ζητήσει ἄλλη ἀνάγκη τοῦ γραφείου γιὰ ἐπείγουσα εἰδησεογραφία, ρεπορτάζ ἢ πολιτικὴ συνέντευξη. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὄλον τὸν καιρὸ μας τὸν ἀπασχολεῖ ἡ ἐφημερίδα, κ' οἱ συζητήσεις μας περιστρέφονται πάντα γύρω ἀπὸ αὐτὴν.

Ἐγὼ ἤμουν ὁ νεώτερος τῆς συντροφιάς. Δὲν ἦταν τρία χρόνια ποὺ εἶχα τελειώσει τὶς σπουδές μου, καὶ προσελήφθηκα ὡς δόκιμος πολιτικὸς συντάκτης, ὕστερα ἀπὸ δυὸ ἐτῶν ὑπηρεσία σ' ἓνα ἰδιωτικὸ Γυμνάσιον. Ὅταν ἤμουν δάσκαλος ἀγαποῦσα πολὺ τὴ δουλειά μου, καὶ τοὺς μαθητές μου, καὶ καταλάβαινα πῶς μ' ἀγαποῦσαν τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνοι. Πίσω ἀπὸ τὴν ὑποτακτικὴ καὶ τὸν πλάγιον λόγον κατάφερα ν' ἀνακαλύψω πάντα τὴν παιδιᾶστικὴ καρδούλα τους, νὰ κουβεντιάσω μαζί της, νὰ τῆς ἐμπνεύσω τὴ μεγάλην ἐννοια τῆς δημιουργίας καὶ τὴν ἀγάπη γιὰ μιὰν ἀνώτερη ζωὴ. Μοῦ ἄρεζε ξεχωριστὰ στὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας νὰ τοὺς ἀναλύω

τὰ μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, καὶ νὰ τοὺς ἀφήνω ν' ἀνακαλύπτουν μόνοι τους τὶς ἀφορμὲς καὶ τὶς συνέπειες τῶν μεγάλων ἱστορικῶν γεγονότων. Στὶς μεγάλες τάξεις ἀπαγγέλλαμε στίχους ἀπὸ τὸν Παλαιᾶ, τὸ Βύρων, τὸ Γκαίτε, καὶ τὸ Σέλλεϋ, κι ἀναλύσαμε στοχαστικά τὶς τραγωδίες τοῦ Εὐριπίδη. Μὰ ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς καταλάβαινα πὼς ἡ δουλειά μου ἐκείνη, ὅσο ὠραία καὶ νὰ ἦταν, ἔμενε κατὰ βάθος μιὰ στατική μονότονη ἐνασχόληση, πού στένευε—στένευε ἀνυπόφορα τοὺς πνευματικούς μου ὀρίζοντες, καὶ δὲν ἄφηνε τὴν ψυχὴ μου νὰ πετάξει. Ἐνιωθα βαθιὰ μου νὰ μὲ πλημμυρᾷ ἓνα δυνατὸ κῶμα ζωῆς, πού ἤθελε νὰ ξαπλωθεῖ καὶ νὰ κατακτήσει τὸν κόσμον ὀλόκληρον, μέσα σὲ μιὰ ἐξαλλη ἐξόρμηση γιομάτη παγανισμὸ καὶ πνευματικὸ Διονυσιακό. Κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἔβλεπα τὴν ἀθλιότητα τῶν ἡλικιωμένων συναδελφῶν μου, τὶς μικρὲς φροντίδες τους γιὰ τὰ τιποτένια καὶ τ' ἀσήμαντα, κ' ἐνιωθα τὴ ρουτίνα νὰ περιβάλλει λίγο-λίγο σὰ λεπτὴ σκουριά τὸ νεανικὸ μυαλό μου, νὰ τὸ ναρκώνει καὶ νὰ τὸ παραλύει ὁλότελα. Πάλαιψα τότε πολὺ μὲ τὸν ἑαυτὸ μου. Ὑπόβαλα στοὺς μεγαλύτερους ἐξευτελισμοὺς καὶ τὶς μεγαλύτερες δοκιμασίες τὴν ὑπερήφανη ψυχὴ μου, ἴσως μποροῦσα ἔτσι νὰ δαμάσω τὶς σκοτεινὲς ὁρμές της, καὶ συγκρατήσω τὸ ξέσπασμα τοῦ μίσους της.

Στὸ σπίτι μας, ἡ μάνα μου ἀγωνιοῦσε στὸ κρεβάτι τῆς ἀρρώστιας κ' ἡ ἀδελφή μου ἔφθινε ἀπὸ πρόωρο γῆρας, δουλεύοντας μελαγχολικά τὸ ἐργόχειρό της πίσω ἀπὸ τὰ θαμπὰ τζάμια τοῦ παραθυριοῦ. Ὅταν γύριζα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, στυλώνανε κ' οἱ δυὸ ἱκετευτικά τὸ βλέμμα τους ἐπάνω μου, κ' ἐνιωθα τὸ σιωπηλὸ παράπονο τῆς καρδιάς τους νὰ μοῦ γεμίζει πέρα ὡς πέρα τὴν ψυχὴ....

— Ἀλοιμόνο! Πρὶν διορθώσω τὸν ἄλλο κόσμον, θ' ἄπρεπε νὰ σώσω τοὺς δικούς μου καὶ τὸ σπίτι μου.. Κι αὐτὸ ἐσήμαινε ἓνα σίγουρο μιστὸ ἔστω μικρό, ἔστω ἀσήμαντο, πού νὰ μποροῦσες νὰ διαθέτεις ἓνα σημαντικό μέρος του καὶ πολλὲς φορές ὀλόκληρο γιὰ το γιατρό, γιὰ τὰ φάρμακα, γιὰ τὸ τοκοχρεολύσιο τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ τὰ καθημερινὰ ἔξοδα... Μὰ τί περιπέτεια θὰ μποροῦσε κανένας νὰ κυνηγήσει μέσα στὰ στενὰ ἐτοῦτα πλαίσια; Κ' ἔπεφτε πάλι ἡ μαύρη ἀπελπισία σὰν πηχτὸ σκοτάδι στὴν ψυχὴ μου. Ἡ ζωὴ δὲν εἶχε πιά κανένα νόημα γιὰ μένα, οἱ ἠθικὲς ἀξίες σωριάζονταν θρῦσάλλα κάτω ἀπὸ τὰ ψηλά τους βάρη, κ' ἐνιωθα βαθιὰ μου ἓνα κενὸ γεμάτο παγερότητα καὶ δέος.

Ἐνα ἀπρόοπτο περιστατικὸ ἄλλαξε τότε τὴ ζωὴ μου. Ἡ Χρυσούλα Βανιέρη, μιὰ παλιὰ μου συφοιτήτρια ἀπὸ τὸ Κάιρο, σ' ἓνα γράμμα της μοῦγρῆσε μεταξὺ ἄλλων ὅτι κατάφερε ἐπὶ τέλους τοὺς δικούς της κ' ἔδωσαν τὴ συγκατάθεσή τους γιὰ τὸ γάμο μίας, καὶ μὲ καλοῦσε νὰ πάω ἐκεῖ τὸ γρηγορότερο. Τὴν εἶδηση αὐτὴ ἡ μάνα μου κ' ἡ ἀδελφή μου τὴ δέχτηκαν μὲ μεγάλη χαρά, γιατί ἤξαιραν πόσο ἀγαποῦσα τὴ Χρυσούλα· ἐγὼ ὅμως δὲν μποροῦσα ἀκόμη νὰ νικήσω μερικὸς ἐνδοιασμούς μου. Οἱ Βανιέρηδες ἦταν μιὰ πολὺ γνωστὴ οἰκογένεια στο Κάιρο, κ' ἡ γενεαλογία τους ἔφτανε ὡς τοὺς χρόνους τῆς Κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τὸ Μέγα Ναπολέοντα. Οἱ περισσότεροί εἶχαν πολὺ εὐδόκιμη διπλωματικὴ δράση, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Βανιέρης ὁ πατέρας της, ἦταν ἐφέτης στὰ μικτὰ δικαστήρια, κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστοὺς νομομαθεῖς ὅλης τῆς Αἰγύπτου.

Ήταν τότε 'Ιούλιος, κ' είχαν αρχίσει κιόλας οί θερινές διακοπές. 'Η μητέρα μου είχε σηκωθεί από τὸ κρεβάτι κ' ἐπρόκειτο ν' ἀνεβούμε στὸ βουνὸ γιὰ ἐξοχή. Τὸ γράμμα τῆς Χρυσούλας ἔπεσε σὰν πέτρα σὲ λιμνασμένο νερό. "Ἐνα σωρὸ λησμονημένες λεπτομέρειες ξαναπερνοῦσαν διαρκῶς ἀπὸ τὴ μνήμη μου, γεμίζοντας τὴν ψυχὴ μου μ' ἐπιθυμίες καὶ πόθους ἀκαθόριστους. Τὸ καστανὸ πρόσωπο τῆς Χρυσούλας μὲ τὰ ξανθὰ μαλιά καὶ τὸ ὀρθόπαγο μέτωπο, τὰ βελούδινα ὑγρά χεῖλη, τὰ μάτια ποὺ χρύσιζαν μέσα σ' ἕνα ἀδιάκοπο κυματισμὸ φωτός, ἔπαιρνε ἕνα νέο ρυθμὸ μπροστὰ στὰ μάτια μου, καὶ γύριζαν στὰ ὄνειροπολήματα καὶ τὶς νοσταλγίες μου πιὸ ἐπιτακτικὰ καὶ πιὸ τυραννικὰ ἀπὸ ἄλλοτε.

— Θεέ μου! Εἶχε ἀνοίξει πάλι ἡ μεγάλη πληγὴ μου!

Δυὸ χρόνια ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ τελείωσα τὶς σπουδές μου δὲν εἶχα συναντήσει τὴ Βανιέρη. Ἀνταλλάζαμε μόνο ἀνάμεσὸ μας συχνές ἐπιστολές, τὸ ἴδιο θερμές κι ὀρμητικὲς τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ χωρισμοῦ, ὅπως κι ὅλες τὶς ἄλλες ποὺ ἀκολουθήσαν. Ἡ ἰδέα νὰ τὴν πατρεφτῶ δὲν πέρασε καθόλου ἀπὸ τὸ νοῦ μου στὸ διάστημα αὐτό. Φοβόμουνα ἀκόμη καὶ νὰ τὴ συναντήσω, κ' ἔτρεμα μὲ τὴ σκέψη ὅτι μποροῦσε, βλέποντάς με ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια ἀπουσίας, ν' ἄβρισκε, πῶς δὲν ἤμουνα καθόλου ὁ μέγας καὶ ξεχωριστὸς ὅπως μὲ εἶχε φανταστῆ ἰσὴν πρώτη ὀρμῇ τῶν ἐρώτων μας, ἀλλὰ ἕνας κοινὸς ἀνθρωπάκος μὲ σπασμένα φτερά κι ἀνικανοποίητες φιλοδοξίες. Στὰ γράμματά μου βέβαια τῆς ἔγραφα ὅλη τὴν ἀλήθεια. Μὰ ἡ ἀπόσταση ἐξευγενίζει τὰ πράγματα, καὶ δίνει στὶς ἀτυχίες τῶν ἀνθρώπων τὸ νόημα μιᾶς τραγωδίας ὅπου κ' οἱ πιὸ ἀποτυχημένοι ἀκόμη ἔχουν τὸ φωτοστέφανο τοῦ ἥρωα. Κ' ἐγώ, δὲν ἤθελα νὰ διαλύσω αὐτὸ τὸ θρόλο.

Θυμόμουν μὲς στὴ φοιτητικὴ μου κάμαρα ποὺ τὴν ἐκείριζα στὰ γόνατά μου καὶ τὴν ἐχόρευα μὲς σ' ἕνα βίαιο καλπασμὸ ἀπαγγέλλοντας τοὺς στίχους τοῦ Ibsen :

«Στοῦ Σόρια-Μόρια τὸ παλάτι
 ποὺ μᾶς προσμένουν πριγκηπέσσης,
 στοῦ Σόρια-Μόρια τὸ παλάτι
 θὰ πᾶμε ἀπάνω σ' ὦριο ἄτι...»

Κ' ἡ φαντασία μας μ' ἕνα δυνατὸ ξεπέταγμα συμπλήρωνε τὴ σκηνοθεσία καὶ μᾶς μετέφερε σὲ τόπους ζωτικὸς, παραμυθένιους, ὅπου βασιλευσαν ἀδερφωμένα τὰ αἰώνια νειάτα κ' ἡ παντοτινὴ ἀνοιξη. Ὡστόσο ἀποκαμωμένοι πέφταμε κ' οἱ δυὸ ἀπάνω στὸ κρεβάτι, καὶ κυλιόμασταν σὰ δυὸ μικρὰ παιδιὰ. "Υστερα ἔρχονταν στὸ νοῦ μου τὰ βίαια πάθη μας, οἱ μεταμέλειες, ἡ ἡδονὴ τῆς ἁμαρτίας....

— Θεέ μου! Πόσο λαχταροῦσα αὐτὰ τὰ χρόνια...

Πάντοτε ὅμως ὑπερτεροῦσε ὁ φόβος μήπως δὲν ἤμουνα ἄξιος γιὰ κείνη τὴ ζωὴ, κ' ἕνα κύμα ἀπελπισίας καὶ θλίψης ξεχειλοῦσε τότε ἀπ' τὴν καρδιά μου, καὶ μ' ἔρριχνε στὴν πιὸ βαθιὰ μελαγχολία.

Στὸν τοῖχο, ἀπέναντι στὸ γραφεῖο μου, εἶχα κρεμασμένο ἕνα πορτραῖτο τῆς, ποὺ μοῦχε χαρισμένο. Τὰ ξανθὰ μαλιά τῆς ἔπεφταν σὲ μετὰξινες πλεξοῦδες στοὺς λεπτοὺς τῆς ὤμους, καὶ τὸ βλέμμα τῆς εἶχε στὴν ἔκφραση τὴ θλίψη Βενετσιάνικης Μαντόνας. Τὰ βιβλία μου καὶ τὰ χειρό-

γραφά μου ήταν γεμάτα από άναμνήσεις της, και δέν ήτανε τίποτε πού νά μή μου τήνε θύμιζε, και νά μή μου λυγε γι' αὐτήν. Κι ὅμως... Τήν ἴδιαν ὥρα τήν ἔνωθα τόσο μακριά μου, τόσο θαμπή μέσα στό ἀχνό μαγνάδι τοῦ καιροῦ καί τῆς ἀπόστασης! Κ' ἔφτασε κάποτε ὁ καιρός πού πήρε στήν καρδιά μου τή θέση ἑνός νεκροῦ ἀγαπημένου, πού ἔφυγε μέ τό αἰώνιο χαμόγελο στό στόμα, καί τήν αἰώνιαν ὠμορφιά στό νεανικό του πρόσωπο. Τά σύντομα γράμματά μας πήραν κι αὐτά τό νόημα ἐπιτάφιας προσφορᾶς, κ' ἕνα-δυό τραγούδια, πού τῆς ἀφιέρωσα, τόν ἥρεμο καί συγκρατημένο χαρακτήρα μελαγχολικῶν ἐλεγείων.

"Ἐτσι ἡ πρόσκλησή της τώρα ἦρθε σάν μιὰ φωνή ἀπό τόν τάφο. Μέ συγκινοῦσε συγχρόνως καί μέ τρόμαζε. Οἱ μέρες περνοῦσαν καί δέ μπορούσα νά πάρω μιάν ἀπόφαση. Ἀπό τό ἕνα μέρος οἱ ἀμφιβολίες μου γιά τή σημερινή δυναμικότητά μου στή ζωή, πού εἶχανε καταντήσει ἕνα εἶδος νευρασθένειας, κι ἀπό τό ἄλλο μέρος ἡ ἀγάπη μου γιά τή Χρυσούλα, καί μαζί μ' αὐτήν ἡ ἐπιθυμία μου νά φύγω ἀπ' αὐτόν τόν τόπο, ν' ἀλλάξω περιβάλλον, ἐπάγγελμα καί τρόπο ζωῆς, καί ν' ἀποδυθῶ σ' ἕναν ἔντονο ἀγῶνα, ἔρχονταν σέ καθημερινή σύγκρουση. Στό τέλος ὅμως ὑπερίσχυσε ὁ πόθος τῆς ἀλλαγῆς· κ' ἔτσι, χωρίς νά τό καταλάβω καλά-καλά ἔφυγα μιὰ μέρα γιά τήν Αἴγυπτο.

"Ἦτανε τότε ἡ ἐποχή τῆς ζέστης καί τῆς ὑγρασίας. Ὁ Νεῖλος ἦτανε πλημμυρισμένος. Ἐναν ἀχνό σύννεφον ὀμίχλης ἀνέβαινε ὀλοένα ἀπ' τήν ὕγρη του ἐπιφάνεια κι ἀπλώνονταν γύρω. Πῆρα ἀμέσως τό τραῖνο κι ἀνέβηκα στό Κάιρο. Ἡ καρδιά μου ἦτανε ἀδειανή ἀπό συναισθήματα. Μέ εἶχε κυριεύσει μιὰ παγερή ἀδιαφορία γιά καθετί πού θά μπορούσε νάχει κάποια θέση στή ζωή μου.

Μόλις ἔφτασα τηλεφώνησα. Ἡ Χρυσούλα δέν ἦτανε κεῖ. Δέν περίμενα ὅμως καθόλου, κ' ἔφυγα ἀμέσως γιά τό σπίτι. Ἐνεργοῦσα σχεδόν μηχανικά. Χτύπησα τήν πόρτα. "Ἐδῶσα τό ἐπισκεπτήριό μου καί περίμενα. Δέν πέρασε πολλή ὥρα, κ' ἕνας λακές μέ ὠδήγησε σέ μιὰ μεγάλη σάλα μέ βαριὰ ἀνατολίτικη ἐπίπλωση. Πίσω ἀπό ἕνα πελώριο γραφεῖο διάκрина ὄρθιο τον Ἀλέξανδρο Βανιέρη νά ρίχνει ἕνα τελευταῖο βλέμμα γεμάτο δυσπιστία στήν κάρτα μου καί νά μέ περιμένει. Μοῦ ἔδωσε μέ δυσκολία το χέρι καί μοῦ ὑπόδειξε ἕνα κάθισμα.

Περίμενα λίγα λεπτά νά μου μιλήσει, κ' ἐπειδή ἡ ἀμηχανία μας εἶχε κορυφωθεῖ στό ἀναμεταξύ, ψέλλισα λίγα λόγια εὐγνωμοσύνης, πιστεύοντας ὅτι ἔτσι θά διευκόλυνα τή θέση μου. Ὁ Ἀλέξανδρος Βανιέρης ἐξακολουθοῦσε νά μέ κοιτάζει μέ τό ἴδιο παγερό βλέμμα.

- «Λυποῦμαι πολύ» μοῦ εἶπε, «ἀλλά δέν καταλαβαίνω τί θέλετε».

- «Μά ἡ δεσποινίς Χρυσούλα» ἐτραύλισα, «μοῦ ἔγραψε ὅτι ἔχετε δώσει τή συγκατάθεσή σας γιά τό γάμο μας...»

- «Μέ συγχωρεῖτε, κύριε, ἀλλά σᾶς διαβεβαιῶ ὅτι μέ φέρνετε σέ πολύ δύσκολη θέση».

Το αἷμα εἶχε ἀνέβει στό κεφάλι μου, κ' ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατά. Ἐψάξα μηχανικά στήν τσέπη μου, καί τοῦ ἔδωσα τό τελευταῖο γράμμα τῆς Χρυσούλας. Τό διάβασε μέ συγκρατημένη ψυχραιμία, κ' ὕστερα δίνοντας μου εὐγενικά τό χέρι μοῦ εἶπε ὅτι λυπεῖται πολύ, γιατί δέν

ὕπάρχει ζήτημα, καὶ θὰ ἔπρεπε, σὰν τίμιο παιδί πού ἤμουν, νὰ συνεννοηθῶ πρῶτα μαζί του, κ' ὕστερα μὲ τὴν κόρη του.

Ἔνωσα τὸ πάτωμα νὰ ὑποχωρεῖ κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου. Πῆρα σαοτισμένους τὸ καπέλλο μου καὶ βγήκα. Διάσχισα τὸ στενόμακρο διάδρομο μ' ἕνα ὕφος προσβεβλημένης ἀξιοπρέπειας, καὶ δὲν ἔστρεψα πούθεν τὸ βλέμμα μου. Στὸ δρόμο τ' αὐτοκίνητα βουίζαν σὰ δαιμονισμένα. Πῆρα ἕνα ταξί καὶ γύρισα στὸ ξενοδοχεῖο μου. Δὲν ἤθελα νὰ ἰδῶ κανένα. Εἶχε βραδυάσει, κ' ἡ κάμαρά μου ἦταν γεμάτη ἀπὸ σκιές. Ἔκλαψα, ἔκλαψα πολὺ κείνο τὸ βράδυ, καὶ τὴν ἄλλη μέρα γύρισα πάλι πίσω στὴν πατρίδα.

Ἡ μάνα μου κ' ἡ ἀδελφή μου ἔμειναν ἀποσβολωμένες μόλις μὲ εἶδαν. Τοὺς εἶπα ψέματα: πῶς συναντήσαμε δῆθεν μερικές δυσκολίες, πῶς θὰ ἀναβάλλαμε γιὰ λίγο καιρὸ ἀκόμη τοὺς γάμους, καὶ τις παρακάλεσα νὰ μὴ μοῦ ξαναθίξουν πιά τὸ ζήτημα. Ἐκεῖνες ὅμως φαίνεται ὅτι κατάλαβαν περισσότερα ἀπὸ ὅσα τοὺς εἶπα, κι ὄχι μονάχα δὲ μὲ ἐνόχλησαν μὲ ἄλλες ἐρωτήσεις, ἀλλὰ ἐδιπλασίασαν καὶ τις ἐκδηλώσεις τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης τους.

Πέρασε ἔτσι ὀλόκληρος ὁ Αὐγουστος. Οἱ διορισμοὶ εἶχανε κλείσει ἐν τῷ μεταξύ· κάποιος ἄλλος πού διάθετε περισσότερα μέσα ἀπὸ μένα, ἐκμεταλλεύθηκε τὴν ἀπουσία μου καὶ μοῦ πήρε τὴ θέση. Μιά κατῆφεια καὶ μιὰ θολή σιωπὴ εἶχε πέσει ξανά στὸ σπιτικό μου, κ' οἱ πρῶτες στερήσεις ἄρχισαν κιόλας νὰ ἐπηρεάζουν ἄσχημα τὴν ὑγεία τῆς μητέρας μου. Πολλές φορές ὅταν γύριζα στὸ σπίτι εὔρισκα τὴν ἀδελφή μας νὰ σφογγίζει βιαστικά τὰ μάτια τῆς, κ' ἡ καρδιά μου ράγιζε. Οἱ λυγμοὶ ἀνέβαιναν σιωπηλὰ καὶ μοῦ στράγγιζαν τὸ λαιμό. Ἐσυγκρατιούμενα ὅμως πάντοτε μπρὸς στοὺς δικούς μου κ' ἔδειχνα πῶς δὲν εἶχα ἀπελπιστεῖ.

Ἔπεσαν καὶ τὰ πρωτοβρόχια. Τὰ χελιδόνια καθισμένα στὰ σύρματα ἐτοιμάζονταν γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξίδι τους. Ἡ θάλασσα εἶχε πάρει ἕνα ἀνοιχτὸ πράσινο χρῶμα, κ' οἱ δεντροστοιχίες στρώσανε τις μεγάλες λεωφόρους μὲ χρυσὰ κίτρινα χαλιὰ.

Γύρεψα παντοῦ μιὰ θέση, μὰ ἦτανε πιά πολὺ ἀργά. Στὰ περισσότερα σχολεῖα εἶχανε τελειώσει οἱ ἐγγραφές, καὶ μερικὰ Λύκεια ἄρχισαν κιόλας προκαταρκτικὰ μαθήματα. Τὰ τελευταῖα ἀποθέματα ἀπὸ τοὺς μιστοὺς τοῦ καλοκαιριοῦ ἄρχισαν κι αὐτὰ νὰ ἐξαντλοῦνται. Ὁ δανειστής μας, πού τοῦ καθυστερούσαμε δυὸ δόσεις, μᾶς ἔστειλε μ' ἕνα δικηγορικὸ κλητῆρα εἰδοποίηση. Τὰ πράγματα εἶχανε φτάσει στὸ ἀπροχώρητο. Ἔψαξα πάλι γιὰ ὀποιαδήποτε δουλειά. Ζήτησα μιὰ θέση λογιστῆ σ' ἕνα μεγάλο ἐμπορικὸ οἶκο. Ὁ Διευθυντὴς μοῦ γύρεψε τὰ πιστοποιητικά μου, κι ὅταν ἐγὼ τοῦ παρουσίασα τὸ δίπλωμα τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς κούνησε ἐκεῖνος θλιβερὰ τὸ κεφάλι του καὶ μ' ἔδιωξε. Ἐργάστηκα ὕστερα δοκιμαστικὰ δυὸ μέρες γραμματέας σ' ἕνα ταξιδιωτικὸ γραφεῖο· τὴν ἄλλη μέρα ὅμως παρουσιάστηκε ἕνα παιδαρέλι πού προσελήφθη μὲ τὸ ἕνα τρίτο τοῦ μιστοῦ μου, κ' ἔμεινα πάλι ἀνεργος.

Ὅσο περνούσανε οἱ μέρες τόσο δύσκολα ἔκρυβα τὴ νευρικότητά μου. Στὸ σπιτί ἡ μάνα μου εἶχε πέσει πάλι στὸ κρεβάτι, κ' ἡ ἀδελφοῦλα μου ἔλυωνε κάτω ἀπ' τὴ δουλειά.

— «'Ενοια σου, Παύλο!» μούλεγε, «όλα θά διορθωθούν».

— «Καϋμένη, Νίνα!», συλλογίζομουν... κ' ἔφευγα γιὰ νὰ μὴ μὲ δεῖ πού δάκρυζα.

Κεῖνες τὶς μέρες ὁ ταχυδρόμος μοῦ ἔφερε ἓνα γαλάζιο φάκελλο γιομάτο Ἱταλικά γραμματόσημα καὶ στάμπες. Ἀναγνώρισα ἀμέσως τὸ χαραχτήρα τῆς Βανιέρη. Ζύγισα καλὰ τὸ γράμμα στὰ χέρια μου καὶ συλλογίστηκα πολὺ ἂν ἔπρεπε νὰ τ' ἀνοίξω. Ἡ περιέργειά μου ὅμως ὑπερίσχυσε στὸ τέλος καὶ τὸ διάβασα. Μοῦ ἔγραφε ἀπὸ τὴ Φλωρεντία. Μοῦ ζητοῦσε νὰ τὴ συγχωρήσω γιατί μοῦ εἶχε γράψει ψέμματα πῶς ὁ πατέρας τῆς ἔδωσε τὴ συγκατάθεσή του. Ἡ μητέρα τῆς, στὴν ὁποία εἶχε ἐκμυστηρευθεῖ τὸ αἴσημά μας, τὴν ἔκανε ὁλότελα νὰ ἀπελπιστεῖ καὶ τότε ἀκριβῶς μοῦ ἔγραψε τὸ γράμμα ἐκεῖνο ἴσως μὲ ἔπειθε νὰ πάω στὴν Αἴγυπτο καὶ νὰ τὴ συναντήσω. Πίστευε πῶς θά μπορούσαμε νὰ ἰδωθοῦμε πρὶν φτάσω ὡς τὸν πατέρα τῆς. Καὶ στὴν περίπτωση πού θά ἐξακολουθοῦσαν νὰ ἀρνοῦνται οἱ δικοὶ τῆς, θά παντρεβόμασταν κρυφὰ καὶ θά φεύγαμε. Ἐκλαψε πολὺ ὅταν τὰ ἔμαθε, κι ὁ πατέρας τῆς γιὰ νὰ τὴν κάμει νὰ ξεχάσει, τὴν πῆρε καὶ φύγανε μαζί γιὰ τὴν Εὐρώπη. Μὲ ἀγαποῦσε ἀκόμη. ὦ! μὲ ἀγαποῦσε, μὲ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο πάθος τῶν πρώτων ἡμερῶν, καὶ τίποτε δὲν τὴν ἔκανε νὰ χάνει τὶς ἐλπίδες τῆς.

Τὸ διάβασα πολλές φορές. Πρόσεξα καὶ τὴν τελευταία λεζούλα καὶ τὴν τελευταία λεπτομέρεια ἐκείνης τῆς ἐπιστολῆς. Κάτι πού εἶχε ξεριζωθεῖ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου, ξαναγυρνοῦσε στὸ ἀδειανὸ στασίδι του. Ἐνιωθα διαμιάς τὸν ἀνδρικό μου ἐγωϊσμό νὰ μὲ κυριεύει κ' ἔπαιζα μὲ τὴ δυστυχία μου...

Τὴν ἄλλη μέρα εἶδα στὶς μικρὲς εἰδήσεις τοῦ «Δημοκρατικοῦ Ἀγῶνα» ὅτι «ζητεῖται ὑπάλληλος ἡλικίας 20—30 ἐτῶν διὰ τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος».

Ὁ Διευθυντὴς μὲ καλοδέχτηκε. Τὸ δίπλωμά μου αὐτὴ τὴ φορὰ μοῦ φάνηκε περισσότερο χρήσιμο, κι ἀπὸ τὴν ἴδιαν ὥρα ἔπιασα δουλειά.

Πέρασαν ἀπὸ τότε πέντε μῆνες. Ἡ πόλη μας, μ' ὄλο πού ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς Γενικῆς Διοίκησης, δὲν ἔπαυε νὰ εἶναι μιὰ μικρὴ ἐπαρχιακὴ πόλη μὲ περιορισμένη κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ. Οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦσαν τὴν κακολογία καὶ συζητοῦσαν μὲ πάθος κάθε δημόσιο καὶ ἰδιωτικὸ σκάνδαλο. Ὁ ἔρωτας ἦταν προνόμιο μονάχα τοῦ συζυγικοῦ βίου, κ' ἡ συνοφρῦωση ἦταν τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιο γιὰ τὴν ἐπιτυχία στὴ ζωὴ. Χρειάστηκε νὰ παλαίψουμε πολὺ γιὰ νὰ ἐπιβάλουμε μερικὲς ἀπλὲς ἀλήθειες. Τὸ ὕφος μας στὴν ἀρχὴν ἐξένισε, ἡ ἐπιχειρηματολογία μας συζητήθηκε, οἱ ἰδέες μας πολεμήθηκαν, κι αὐτὸ συνετέλεσε πολὺ στὴν αὔξησιν τῆς κυκλοφορίας τῆς ἐφημερίδας. Κράτησα τὴ στήλη τοῦ καθημερινοῦ χρονογραφήματος, ὄχι πολὺ σπάνια τοῦ κύριου ἄρθρου, καὶ τὶς Κυριακὲς τὴν πολιτικὴ καὶ τὴ φιλολογικὴ ἐπιθεώρηση ὁλόκληρης τῆς ἐβδομάδας. Ὁ κ. Δημητράκης Δραγάτης, ὁ διευθυντὴς, ἔμεινε πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴ δουλειά μου αὐτὴ, κι ἀπὸ τὸν τρίτο μῆνα μὲ προσέλαβε στὸ ταχτικὸ προσωπικὸ του, καὶ λίγο ὕστερα μὲ διώρισε πρῶτο γραμματέα στὴ γενικὴ διεύθυνση τῆς σύνταξης. Πολὺ λυπήθηκα πού χώρισα τότε ἀπ' τοὺς

παληούς συναδέλφους μου. Μὲ τὸ Ντῖνο Μοραμπὸ εἶχαμε κιάλας συνδεθεῖ μὲ στενὴ φιλία, καὶ τὰ βράδια περιφέραμε μαζί τὴν ἀνία μας στοὺς μὀλους καὶ τὶς προκουαῖες, εἴτε κουτσοπίναμε σὲ καμμιὰ λαϊκὴ ταβέρνα, καὶ πλάθαμε ὄνειρα. Θυμᾶμαι ὕστερα ἀπὸ τὴν προαγωγὴ μου, ἔμεινα ἀκόμη ἓνα δυὸ μέρες στὸ «Γραφεῖο Β' συντακτῶν» γιὰ νὰ κανονίσω μερικὲς δουλειές μου. Ὁ Δημήτρης Ἀργυρὸς μὲ κοιτοῦσε διαρκῶς μ' ἓνα βλέμμα ἀδειανὸ κι ἀφηρημένο, πού ὄσες φορές ἐσυναντοῦσε τὸ δικό μου βιάζονταν νὰ τὸ προσηλώσει κάπου ἄλλοῦ μ' ἓνα κίνημα προσποιημένης ἀδιαφορίας. Ἐξακολουθοῦσε νὰ μένει καὶ τότε ἀκόμη σιωπηλὸς μὲ τὸ πράσινο σάλι στὸ λαιμὸ καὶ τὶς χονδρὲς μάλλινες κάλτσες πάνω ἀπ' τὰ ψηλά μποτίνια του.... Τὸν εἶχα συμπαθήσει πολὺ αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν ἀποτυχεμένη ζωὴ καὶ τὰ θλιβερὰ ἐρείπια τῆς χαμένης του ἀξιοπρέπειας. Πίστευα πὼς τὸ ἴδιο μὲ εἶχε ἀγαπήσει κ' ἐκεῖνος. Ὁ Μαγκλαβῆς ἦτανε μᾶλλον ἀδιάφορος. Εἶχε συνηθίσει νὰ τὰ περιμένει ὅλα καὶ νὰ μὴ τὰ χάνει μὲ τὸ τίποτε. Τὸ ἴδιο φαίνεται πὼς δὲ σκοτιζόνταν κ' ἡ Νίνα Γόλακα, πού ἐν τῷ μεταξύ, ὅπως καταλάβαινα, εἶχε πιάσει μὲ τὸ Μαγκλαβῆ σχέσεις πιὸ πολὺ ἀπὸ φιλικές.

Πέρασε ἔτσι ὁ Δεκέβρης, καὶ μπήκε ὁ νέος χρόνος. Δούλευα ἐντατικὰ ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ βράδυ, γιὰτὶ δὲν εὔρισκα τίποτε ἄλλο πού νὰ μὲ ἱκανοποιεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴν ἐργασία. Πίστευα πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δικαιολογοῦσα κάπως τὴν ταπεινὴ μου ὑπαρξὴ κι ἀνακουφίζομουν μὲ τὴν ἰδέα πὼς ἡ ζωὴ μου δὲ θὰ κυλοῦσε ἐντελῶς μάταιη κι ἀνώφελη πάνω στὸ γέρικο πλανήτη μας.

Σιγά-σιγά ὅμως ξαναγύρισαν οἱ παληὲς νοσταλγίες. Τὸ καστανὸ πρόσωπο τῆς Χρυσούλας Βανιερῆ μὲ τὰ ξανθὰ μαλιὰ πού ἔπεφταν σὲ χρυσὲς μποῦκλες στοὺς λεπτοὺς ὤμους τῆς μὲ κοιτοῦσε ἀπὸ τὸ κάδρο του μ' ἓνα βλέμμα βαθὺ καὶ λυπημένο. "Ἐνιωθα κάτι νὰ λείπει ἀπ' τὴ ζωὴ μου, κάτι πού μὲ στενοχωροῦσε καὶ γιόμιζε μαζί ὅλη μου τὴν ὑπαρξὴ μὲ ἀκαθόριστες λαχτάρεις. "Ἐνα χέρι ψαχοῦλευε διαρκῶς τὴν ψυχὴ μου, κι ὅλο μου τὸ κορμὶ τρεμούλιαζε καθὼς μικρὸ πουλι πού πέφτει στὰ πλεμάτια. "Ἐπαιρνα τότε τὸ Μοραμπὸ καὶ πηγαίναμε βόλτα. Τὸ δειλινὸ ἔπεφτε ὑποβλητικὸ μέσα σὲ μιὰ ἀποθέωση φωτὸς καὶ χρωμάτων. "Ἐνα γαλάζιο διάφανο τούλι σκέπαζε τὴν ἀχνὴ βουνοσειρὰ κ' ἡ θάλασσα ἄλλαζε διαρκῶς ἀποχρώσεις. Πέρα μακριὰ μὲς σὲ μιὰ λίμνη ἀπὸ ἀσήμι γλυστροῦσε μὲ τραγικὴ μεγαλοπρέπεια ὁ βασιλιάς ἥλιος. Μιὰ δυνατὴ πνοὴ ἀπόγειου κουνοῦσε τὰ γυμνά κλαριά τῆς δεντροστοιχίας, καὶ μὲς τοὺς ἐγκαταλειμμένους κήπους χαμοπετούσανε οἱ κίτσοι ἀνασκαλεύοντας διαρκῶς τοὺς σαπισμένους σπόρους.

ΠΑίρναμε μηχανικὰ τὴν παραλιακὴ λεωφόρο καὶ καταλήγαμε στὴν προκουαῖα. Μέσα σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ σαπισμένα φύκια τὰ παιδιὰ ἔκαναν τοῦμπες, καὶ ξεφώνιζαν μὲ ἄγρια χουγιατά. Δυὸ-τρεις κοπέλλες μᾶς κοιτοῦσαν περιέργως, κ' οἱ ἀραιοὶ περιπατητὲς ἐτάχυναν τὸ βῆμα τους, λὲς γιὰ νὰ προσπεράσει ὁ ἓνας τὸν ἄλλον.

— «Ποιὸ νᾶναι τάχα τὸ νόημα τῆς ζωῆς;» Μὲ ρωτοῦσε ὁ Μοραμπός. Στεκόμασταν τότε κι' οἱ δυὸ ἐκστατικοὶ μπροστὰ στὸ ὑπέροχο ἐκεῖνο θέαμα, κι ἀφήναμε τὶς καρδιές μας νὰ ταξιδεύουν σὲ ζῶνες πού δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ τὶς ἀκολουθᾷ ὁ νοῦς.

Ἡ νύχτα προχώροῦσε καὶ μεῖς βλέπαμε τὴν κατάφυτη ὕλη νὰ ἐμψυχώνεται, νὰ ξεχειλάει ἀκαταδάμαστη τριγύρω μας καὶ νὰ μᾶς σφίγγει τὴν καρδιά. Ποιὸ μυστήριον νὰ κρύβεται τάχα πίσω ἀπ' αὐτὴν; Ποιὸς αἰώνιος νόμος νὰ κυβερνάει τὸ ριζικὸ μου; Μήπως εἶχε δίκαιον ὁ Ἑράκλειος ποὺ πίστευε στὴν ἀνακύκλωση τῶν πάντων; Μήπως δὲ θὰ γινόμασταν καὶ μεῖς μιὰ μέρα ἓνα κομμάτι τοῦ παντοδύναμου αὐτοῦ ἀνόργανου κόσμου καὶ δὲ θαύσκούσαμε πάλι ἔτσι αἰώνια τὴν ἐπιρροή μας πάνω στὴ γῆ; Ὡ σίγουρα τὸ ποσὸν τῆς ἐνέργειας εἶναι σταθερὸ, κ' ἡ ὕλη εἶναι ἀφθαρτὴ. Πάνω ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῶν μικρῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει τὸ μεγαλεῖο τοῦ σύμπαντος καὶ ἡ ἰσορροπία τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ στήριζεται ἀσφαλῶς στὸ μέγα νόμον τῆς Φθορᾶς...

Στὸν περίπατό μας ἐκεῖνο συναντούσαμε ὅλες τὶς ἐξέχουσες φυσιογνωμίες τοῦ τόπου. Λόγῳ τῆς θέσης μου ἤμουν πολὺ γνωστὸς μὲ ὅλους καὶ μὲ τοὺς περισσότερους εἶχαμε κίολας κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀπλὴ γνωριμία.

— «Καλησπέρα Παῦλο», μοῦ φώναζε ὁ Δήμαρχος.

— «Καλησπέρα κ. Δήμαρχε», τοῦ ἀπαντοῦσα. Κ' ὕστερα μὲ τὴ σειρὰ χαιρέτιζα τοὺς ἄλλους, τὸν πρῶτον γραμματέα τῆς Διοικήσεως, τὸ Διευθυντὴ τῆς ἀστυνομίας, τὸν πρόεδρον τῶν Δικαστηρίων, δυὸ-τρεις δικηγόρους, ἓνα-δυὸ καθηγητὲς καὶ μερικοὺς γιατροὺς. Εἶχαμε πάντα κάτι νέο ν' ἀνταλλάξουμε, εἶτε γιὰ τὸ νομοσχέδιον ἀγροτικῶν χρεῶν, ποὺ ἐνδιάφερε ἰδιαιτέρως τὸν Δήμαρχον, εἶτε γιὰ τὴν ἐξαπλωτικὴν τάσιν τῆς Γερμανίας ποὺ ἐνδιάφερε τὸν ἀστυνόμον, εἶτε ἄλλα παρόμοιας φύσεως ζητήματα, κ' ἡ συζήτησις ζωήρευε, ἔπαιρνε διαστάσεις, μέχρις ὅτου καταλήγαμε συνήθως σὲ μιὰ παραλιακὴ μύρσα, ὅπου μεταξὺ ἐνὸς καφέ καὶ ἐνὸς τσιγάρου ἐλύονταν τέλος ὅλα τὰ προβλήματα.

Ἄπ' τοὺς περιπάτους αὐτοὺς γύριζα συνήθως πολὺ ἐξαντλημένος ψυχικὰ καὶ σωματικὰ. Μὲ πειραζε ἡ ἐπιπολαιότης μερικῶν συνομιλητῶν μου καὶ ἡ κακία μερικῶν ἄλλων, ποὺ ξεχυνόταν ὑπὸ τύπον φιλικῶν ἀπολύτως ἐμπιστευτικῶν συμβουλῶν μέσα ἀπὸ τὰ φρυγμένα χεῖλια τους. Κ' ὕστερα πάλι τὸ κενό, τὸ ἄδειον, τὸ μεγάλο ἐρωτηματικόν...

— «Θεὲ μου! μήπως εἶχαμε παρεξηγήσει τὸ ρόλον μας;...»

Ὁ ἀρχισυντάκτης ἀπὸ ἓνα μῆνα περίπου ἦταν ἄρρωστος καὶ τὸν ἀναπληροῦσα ἐγώ. Ἄφησα σχεδὸν καὶ τοὺς περιπάτους καὶ τὶς συναναστροφές, καὶ στρώθηκα ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ βράδον στὴ δουλειά. Ἐκεῖνες τὶς μέρες διεξήγετο ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ τύπου μιὰ βίαιη συζήτησις γύρω ἀπὸ τὸ «Ἀγροτικὸ Νομοσχέδιον», ποὺ ἐπρόκειτο σὲ λίγες μέρες νὰ ψηφιστεῖ ἀπὸ τὴ Βουλὴ καὶ νὰ πάρει κῶρον νόμου. Ἡ ἐφημερίδα μας εἶχε μεγάλη διάδοση στὴν ὑπαίθρου κι ὁ διευθυντὴς μοῦ ἀνέθεσε μιὰ σειρὰ ἄρθρα γιὰ τὸ φλέγον ζήτημα. Ἡ ἀρθρογραφία μου ἐκείνη ἦταν ἐξαιρετικὰ νευρώδης. Εἶχα βρεῖ τὴν εὐκαιρίαν νὰ διοχετεύσω τέλος πάντων κάπου τὴ συγκρατημένη ὀργὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησίν μου. Κ' εἶχα πάρει τὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὴν ἐντελῶς μαχητικὴν τῆς ἀποψῆς ὡς ἓνα ζήτημα ἀγῶνα, ὡς ἓνα ζήτημα ἀρχῶν. Εἰσηγοῦμαι λύσεις ριζοσπαστικὰς ποὺ πρώτη ἢ ἐφημερίδα μας εἶχεν ὑποδείξει, καὶ ποὺ φαίνεται ἡ κυβέρνησις τὶς εἶχε πάρει ὑπὸ σοβαρὰν ἐπισημάνει. Ὑπογραμμίζαμε ὅτι ἡ περικοπὴ τῶν 40 οἰοῦ ἔπρεπε νὰ γίνῃ σὲ

δλα τὰ χρεωστικά γραμμάτια, ανεξαρτήτως τῆς γνωμοδότησης τοῦ ἐπὶ τῶν χρεῶν εἰδικοῦ συμβουλίου, ὅτι ὁ τόκος ἔπρεπε νὰ ὑποβιβαστεῖ σὲ 5 ο/ο, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναδιοργανωθεῖ ἡ Γεωργικὴ Τράπεζα ἐπὶ νέων βάσεων, νὰ ληφθεῖ πρόνοια γιὰ τὴν ἐξεύρεση ἀγορῶν γιὰ τὰ προϊόντα μας στὴν Εὐρώπη, καὶ ἄλλα πολλά ποὺ εἶχαν συγκινήσει τὸν ἀγροτικὸ κόσμο.

Αὐτὸ μὲ εἶχεν ἐξυψώσει πολὺ στὰ μάτια τοῦ Διευθυντῆ μου, κι ὅταν σὲ λίγες μέρες ὁ ἀρχισυντάκτης μας ἐζήτησε ἄδειαν ἐπ' ἀόριστον, κ' ἔφυγε γιὰ ἀνάρρωση στὴν Ἑλβετία, ἔδωκε σὲ μένα ἀυθόρμητα τὴ θέση του, καὶ τὸνομά μου τὴν ἄλλη μέρα φιγούραρε στὴν πρώτη σελίδα μὲ χονδρὰ κεφαλαῖα τῶν 8: «ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΑΘΑΤΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ».

Στὸ σπίτι μας ὄλα πῆγαιναν σὲ καλὸ. Ἡ μητέρα μου εἶχε σχεδὸν ἀναρρώσει, καὶ στὰ μάγουλα τῆς Νίνας ἄρχισαν πάλι νὰ κοκκινίζουν τὰ τριαντάφυλλα τῆς κάπως προχωρημένης ἔστω νειότης της. Ἐνα πράμα μόνάχα στεναχωροῦσε ὄλους μας. Τὸ ζήτημα τοῦ χρέους μας. Τὸ ποσὸν αὐτὸ τὸ εἶχα δανειστεῖ ἐγὼ τὰ δυὸ τελευταῖα χρόνια τῶν σπουδῶν μου καὶ δὲν μπορέσαμε ἀπὸ τότε νὰ τὸ ξεπλερώσουμε. Εἶχαμε ὑποθηκεύσει μάλιστα καὶ τὸ σπίτι καὶ τώρα τελευταῖα ὁ κ. Βαρδούκης ὁ δανειστής μας, «λόγω τῆς ἐπικειμένης λύσης τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν» μ' ὄλο ποὺ δὲν ἦταν καθόλου ἀγροτικὸ τὸ χρέος τὸ δικό μας, μᾶς ἐπέιζε. Ὡς τόσο μὲ τὸ διορισμὸ μου ὡς ἀρχισυντάκτη καὶ μὲ τὸ ἀβγάτισμα τοῦ μιστοῦ μου πίστευα πὼς θὰ μποροῦσα νὰ διευθετήσω τὸ ζήτημα, καὶ σὲ δυὸ τρία χρόνια τὸ ἀργότερο νὰ τὸ ξεχρέωνα.

— «Νίνα!», τῆς ἔλεγα καὶ τὴν κοιτοῦσα στὰ μάτια. «Ἡ εὐτυχία ποὺ ἔρχεται ὕστερα ἀπὸ ἓνα δύσκολο ἀγῶνα εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴ χαρὰ μιᾶς εὐκόλης νίκης. Θὰ φροντίσω ἐγὼ γιὰ σένα. Ἔνοια σου».

Μοῦ ἔπαιρνε τότε ἐκείνη τὰ χέρια καὶ μὲ κοιτοῦσε μελαγχολικά ὡς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου. Ἐνα δάκρυ σὰν μαργαριτάρι θαμπὸ στέγνωσε στὶς καμπυλωτὲς βλεφαρίδες της, κι ὁ ἀχνὸς πέπλος τῆς βραδιάς μᾶς τύλιγε τέλος καὶ τοὺς δυὸ σιωπηλὰ μέσα σ' ἓνα σύννεφο χρυσῶν στοχασμῶν...

Ἐνα βράδυ, εἶχα τελειώσει τὴν κατάταξη τῆς ὕλης κ' εἶχα κάμει καὶ τίς τελευταῖες διορθώσεις στὸ ἄρθρο μου, ὅταν γυρίζοντας ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο συνάντησα στὸ διάδρομο τὴ δεσποινίδα Δραγάτη.

— «Ὁ κ. Σταθαῦτος, ἂν δὲν ἀπατῶμαι», μοῦ κάνει, καὶ μοῦ ἔδωσε τὸ χέρι.

Τὴν εἶχα συναντήσει τυχαῖα ἓνα δυὸ φορὲς στὸ δρόμο, δὲν τὴν ἤξαιρα ὅμως προσωπικά.

— «Καλησπέρα δεσποινίς Δραγάτη. Εἶναι πολὺ εὐγενικὸ ἀπὸ μέρος σας», ἐπιθύρισα διακριτικά, καὶ τὴν ἐχαιρέτισα μὲ χειραψία.

Φοροῦσε ἓνα ἐλαφρὸ παλτὸ σπὸρ, καὶ τὰ καστανὰ μαλιά της ξεχειλοῦσαν ἀπὸ τὸ κομπὸ καπελλάκι της.

Τὴν κοιτοῦσα μὲ κάποιαν ἀδεξιότητα. Μὰ καὶ κείνη φαινόταν κάπως στεναχωρημένη.

— «Λυποῦμαι πολὺ πού σὰς ἀπασχολῶ», διάκοψε πρώτη ἐκείνη τὴ σιωπὴ. «Ἦρθα νὰ ζητήσω τὸν πατέρα γιὰ νὰ μὲ συνοδεύσει στὸ θέατρο, ἀλλὰ δὲν τὸν βρῆκα στὸ γραφεῖο του. Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ τὸν περιμένω ἐδῶ;»

Ἔρριψα μιὰ βιαστικὴ ματιὰ στὸ γραφεῖο τοῦ κ. Δραγάτη κ' εἶδα πῶς δὲν ἦτανε κανεῖς.

— «Ὅπως θέλετε», τῆς ἀπάντησα μὲ πολλὴ ἀμηχανία.

— «Εὐχαριστῶ! Ἄλλὰ θὰ μὲ λυποῦσε νὰ σὰς διακόψω ἀπὸ τὴν ἐργασία σας. Θὰ καθίσω σὲ μιὰ γωνιὰ στὸ γραφεῖο σας, ἂν αὐτὸ δὲ σὰς στενοχωρεῖ. Ἐσεῖς μπορεῖτε νὰ συνεχίσετε σὰν νὰ μὴν ἦμουνα ἐδῶ».

— «ὦ!» διαμαρτυρήθηκα, «μόλις ἀκριβῶς τέλειωσα κ' ἐγὼ ὅλη τὴ δουλειά μου».

Πέρασε πρώτη ἐκείνη καὶ κάθησε σ' ἓνα κάθισμα ἀπέναντι στὴν εἴσοδο.

— «Εὐτυχῶς, δέκα εἶναι ἀκόμη» εἶπε, ρίχνοντας μιὰ ματιὰ στὸ ρολογάκι τῆς.

— «ὦ! Ἐλπίζω μέχρι τις 10. 30' πού θ' ἀρχίσει ἡ παράσταση νὰ γυρίσει καὶ ὁ κ. Δραγάτης».

Ἄπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο ἔμπαινε ἡ νύχτα ὑγρὴ, ἀρωματισμένη μὲ πηχτὲς ἀναθυμιάσεις. Ἐνα λειψὸ φεγγάρι ἔτρεχε κυνηγημένο μέσα στὰ ξεφτισμένα σύννεφα, καὶ κάπου-κάπου ἀκούγονταν τὸ λυγμικὸ παράπονο τοῦ γκιῶνη.

Ἔψαξα μηχανικὰ μερικὰ χειρόγραφα καὶ κάθησα ἀπέναντί τῆς στὸ γραφεῖο μου. Τὴν κοίταξα προσεκτικά. Ἐκείνη ἀπόφευγε τὸ βλέμμα μου κ' ἔδειχνε πῶς παρακολουθοῦσε μ' ἐνδιαφέρον τὰ τρελλὰ παιγνιδίσματα τοῦ φεγγαριοῦ.

— «Διάβασα τὴν κριτικὴ σας γιὰ τὸ «Σιμούν», μοῦ εἶπε ἔξαφνα διακόπτοντας τὴ σιωπὴ.

Κάτω ἀπὸ τὸ δυνατὸ ἠλεκτρικὸ φῶς οἱ καστανὲς κόρες τῶν ὑγρῶν ματιῶν τῆς ἔλαμψαν καὶ καρφώθηκαν ἀπάνω μου. Ἐνίωσα τὴν καρδιά μου νὰ σκιρτᾷ δυνατά. Χαμήλωσα μιὰ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου κ' ὕστερα τὴν κοίταξα πάλι μὲ ἀμηχανία. Εἶδα μὲς τὴ σκιά τῶν μακριῶν καμπυλωτῶν βλεφαρίδων τῆς τὰ μάτια τῆς νὰ μοῦ χαμογελοῦν εὐγενικά, κ' ἡ ψυχὴ μου γέμισε ἀπὸ καλωσύνη.

— «Σὰς ἀρέσει λοιπὸν τὸ θέατρο;» τὴ ρώτησα.

— «Πάρα πολὺ», βιάστηκε κείνη ν' ἀπαντήσῃ. «Δὲν φαντάζεστε τὴ χαρὰ μου ὅταν ἔμαθα ὅτι ὁ θίασος Κοτοπούλη πείσθηκε νὰ δώσει μερικές παραστάσεις καὶ στὴν πόλη μας».

— «Ἀπόψε παίζει ἓνα ἔργο τοῦ Ο' Νείλ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι».

— Ναί : «Πόθοι κάτω ἀπὸ τὶς Λεῦκες».

— «Ξαίρετε, τὸ ἔργο ἔχει πολλὲς ἀναλογίες μὲ τὸ «Σιμούν» τοῦ Λένορμαν».

— «Μπᾶ!»

— «Μοῦ φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι οἱ τύποι τοῦ Ο' Νείλ εἶναι περισ-

σότερο συμβολικοί στο έργο αυτό. Κατά βάθος όμως θα απαντήσετε κ' ἐδῶ τὸν ἴδιο ἐρωτισμὸ πὸ κυβερνάει τὴν τύχη μιᾶς ὀλόκληρης οἰκογένειας καὶ μεταβάλλει τὴ ζωὴ τῆς σὲ κόλαση.

— «Πιστεύετε καὶ σεῖς στὴν τυφλὴ δύναμη τοῦ ἐνστίχτου ;»

— «Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πολλὲς ἐνέργειές μας πὸ θὰ παράμεναν διαφορετικὰ ἀνεξήγητες, ὀφείλονται σ' ἕναν ὑποσυνείδητο ἐρωτισμὸ, στὸ libido ὅπως τὸ ὀνομάζει ὁ Freud».

— «Μὰ δὲ νομίζω ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ἐκλεπτυσμένη μορφή τοῦ ἐρωτα.....»

— «Μὲ συγχωρεῖτε, δεσποινὶς Δραγάτη ! Ἄλλὰ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ πιστεύω ὅτι τὸν ἐρωτα δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ἐπεξεργασθεῖ καὶ νὰ τὸν ἐκλεπτύνει, ὅπως νομίζετε, ὁ πολιτισμὸς, ἀφοῦ ὁ Ἐρωτας αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν εἶναι ὁ παράγων, ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου καὶ ἐπομένως τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ φιλότις καὶ τὸ νεῖκος, ὅπως ἔλεγε ὁ ἀρχαῖος Ἐμπεδοκλῆς. Ἡ ἐπιθυμία τῆς διηνεκοῦς ἐνώσεως καὶ τοῦ διηνεκοῦς χωρισμοῦ...»

— «Πολὺ παράξενες ἰδέες ἔχετε, ἀλήθεια ! Ὡς τόσο μοῦ ἀρέσει πολὺ νὰ σὰς ἀκούω νὰ μοῦ μιλάτε γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό».

— «Μήπως ἄργησα, Ἐλενα ;» φώναξε ὁ κ. Δραγάτης μπαίνοντας βιαστικὰ ἀπὸ τὸ διάδρομο. «Καλησπέρα σας. Καλησπέρα κύριε Σταθάτο. Μὲ συγχωρεῖς, Ἐλενα, ἀλλὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ δῶ τὸν κ. Νομάρχη γιὰ μιὰ ἐπίγουσα ὑπόθεση».

— «Ἰσα-ἴσα στὴν ὥρα», εἶπε ἡ Ἐλενα κοιτάζοντας τὸ ρολοῖ τῆς. «Καληνύχτα σας κ. Σταθάτο».

— «Καληνύχτα σας !»

Τὴν παρακολούθησα νὰ χάνεται μέσα στὸ μισοσκόταδο τοῦ διαδρόμου. Ἐξῶ ἄρχισε νὰ πέφτει ψιλὴ βροχή. Κάποιος ἴσκιος ἀόριστος εἶχε ἀπλώσει τὴ βαριά σκεπὴ του στὸ γραφεῖο μου. Πλησίασα στὸ παράθυρο καὶ ἀνάσασα βαθιὰ. Ἐσκυψα πάνω στὸ κρῦο μάρμαρο, κι ἄκουσα τὴν καρδιά μου νὰ κτυπᾷ δυνατά...

Τὴν ἄλλη μέρα ξύπνησα πρωῖ. Αἰσθανόμουνα τὸν ἑαυτό μου πολὺ εὐδιάθετο. Ὁ ἥλιος τοῦ Μαρτίου ἔβγαине θριαμβευτικὰ μέσα ἀπὸ τὴν ὀμίχλη τῆς ἀνατολῆς, κι ὄλα τριγύρω ἔλαμπαν φρεσκολουσμένα ἀπὸ τὴν πρωϊνὴ δρόσο. Τὰ σπουργίτια θορυβοῦσαν στοὺς γυμνοὺς κλώνους μιᾶς βερυκοκιάς, πὸ τὰ κλειστά μπουμπούκια τῆς ἄρχισαν κιόλας νὰ σκάζουν στὸ φῶς τῆς πρώιμης ἀνοιξῆς. Οἱ ἀνθοὶ τῆς μυγδαλιάς εἶχανε δέσει σὲ καρπὸ κ' οἱ πράσινες κάμπιες γλυστρούσανε ἀπαλὰ μὲς τὰ φυλλώματα. Στάθηκα μιὰ στιγμὴ σιωπηλὰ καὶ παρακολούθησα τὸ μυστικὸ ρυθμὸ τῆς νέας ζωῆς πὸ ἀναγεννιῶταν ὀρμητικὰ ἀπὸ τὴ νάρκη τοῦ χειμῶνα. Ἐνα τραγούδι ἀνέβηκε τότε διαμιᾶς στὰ χεῖλη μου, ἕνας ἔξαλλος ὕμνος Διονυσιακός, γιομάτος παγανισμὸ, καὶ βάλθηκα νὰ σφυρίζω ἕνα εὐθυμο σκοπὸ.

Ἡ Νίνα στάθηκε καὶ μὲ κοιτοῦσε χαμογελαστὴ.

— «Καλημέρα, Παῦλο», μὲ χαιρέτησε ὕστερα δυνατά.

— «Καλημέρα, Νίνα», τῆς εἶπα καὶ τὴ φίλησα στὰ μάγουλα. Ἡ μητέρα μὰς εἶδε ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ χαμογέλασε.

— «Θάχουμε καλή μέρα σήμερα» εἶπε, κοιτάζοντας τὸν οὐρανὸ καὶ μᾶς φώναξε νὰ προγευματίσουμε.

“Όταν πήγα στὸ γραφεῖο βρήκα τὸν κ. Βαρδούκη νὰ μὲ περιμένει.

— «Μὲ συγχωρεῖτε κ. Σταθάτο», μοῦ εἶπε, «ποῦ σᾶς ἐνοχλῶ πρωτῶ-πρωτῶ. Ἄλλὰ ἤθελε νὰ σᾶς μιλήσω ἐντελῶς ἐμπιστευτικά καὶ ἰδιαιτέρως.»

— «ἸΠαρακαλῶ εἶμαι στὴ διάθεσή σας, κ. Βαρδούκη.»

— «Ἄλήθεια πρὶν ἀπ’ ὅλα νὰ σᾶς συγχαρῶ γιὰ τὴν προαγωγή σας. Ἦμουν βέβαιος γιὰ τὸ μέλλον σας... Ἄλλ’ ἂς τ’ ἀφήσουμε αὐτὰ κι ἂς μπούμε στὸ θέμα μας χωρὶς περιστροφές.»

Ἐγὼ ἐν τῷ μεταξύ πρόσεχα τὸ μαῦρο τριχωτό του πρόσωπο μὲ τὰ μεγάλα πονηρὰ μάτια ποῦ ἔλαμπαν μ’ ἓνα τρόπο σατανικὰ παράξενο, καὶ προσπαθοῦσα νὰ μαντέψω ποῦ θὰ καταλήξει. Ἐνα ἀόριστο συναίσθημα φόβου πέρασε μιὰ στιγμή ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου, μὰ ἐπιβλήθηκα εὐτὺς στὸν ἑαυτὸ μου καὶ ξαναπήρα τὴν παληὰ ψυχραιμία μου.

— «Κύριε Σταθάτο, εἶστε ἓνα πολὺ καλὸ παιδί κ’ ἔχετε ἀρκετὴ μόρφωση ὥστε νὰ μπορεῖτε, νὰ μὲ καταλάβετε. Λυποῦμαι ὅμως ποῦ θὰ διαφωνήσω εὐθὺς ἀμέσως μαζί σας προκειμένου περὶ τῆς καλύτερας διευθετήσεως τοῦ Ἀγροτικοῦ ζητήματος.»

— «Ποτὲ δὲν ἀρνηθήκαμε στοὺς ἀντιπάλους μας τὸ δικαίωμα νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴ γνώμη τους.»

— «Ναί! Μὰ στὴν περίπτωση αὐτὴ πιστεύω ὅτι ἡ γνώμη αὐτὴ τοῦ ἀντιπάλου εἶναι καὶ ἡ πιὸ ὀρθή.»

— «Τί ἐννοεῖτε, κ. Βαρδούκη. Ὁμολογῶ ὅτι δὲ σᾶς καταλαβαίνω.»

— «Μὰ ἀπλούστατα, φίλε μου! Μὲ τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα εἰσηγεῖσθε κινδυνεύετε νὰ ὀδηγήσετε τοὺς δανειστὲς στὴν ἴδια, ἴσως καὶ χειρότερη οἰκονομικὴ ἐξαθλίωση ἀπ’ αὐτὴν ποῦ ὑποστηρίζετε ὅτι βρίσκονται σήμερα οἱ ὀφειλέτες.»

— «Μὰ κ. Βαρδούκη, εἶμαι βέβαιος ὅτι μὲ λίγη καλὴ θέληση θὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι ἡ περικοπὴ τῶν 40 ο/ο ποῦ ὑπαινίττεσθε, δὲ θίγει τὸ ἀρχικὸ κεφάλαιο καὶ ἐπομένως δὲν καταστρέφει ὅπως νομίζετε τοὺς δανειστὲς, καθ’ ὅτι τὸ ποσὸν αὐτὸ τὸ καλύπτουν ἤδη καὶ μόνοι οἱ τόκοι τριῶν ἢ τεσσάρων τὸ πολὺ ἐτῶν. Βλέπετε τὸ σφάλμα εἶναι βασικό, καὶ ἔπρεπε νὰ εἶχε ὀρισθεῖ ἐξ ἀρχῆς χαμηλότερος τόκος ὥστε νὰ μὴ βρεθοῦμε στὴ δύσκολη θέση νὰ περικόπτουμε ἐκ τῶν ὑστέρων. Ὅπως ὅποτε δὲν φαντάζομαι ὅτι ἡ τάξη τῶν ἐμπόρων εἶναι ἀπολύτως ὑπεύθυνη γι’ αὐτὸ, ἀλλὰ ἴσως φταίει περισσότερο τὸ κράτος, ποῦ ἄφησε ἓνα μεγάλο περιθώριο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς αἰσχροκέρδειας.»

— «Κύριε Σταθάτο, ἀνεξαρτήτως τούτου πρέπει νὰ καταλάβετε ὅτι ἔχω συμφέρον, καὶ στὴν περίπτωσή αὐτὴ τὰ συμφέροντά μας εἶναι ἀμοιβαία, ἔχω καὶ ἔχετε ἐπαναλαμβάνω, κ. Σταθάτο, συμφέρον νὰ μὴ ἐξακολουθήσει πλέον ἡ ἐφημερίδα σας αὐτὴ τὴν πολεμικὴ καὶ τὸναντίον νὰ τὴν ἀναθεωρήσει σ’ ἀρκετὰ σημεία. Μὲ καταλαβαίνετε πιστεύω.»

Εἶχα καταλάβει πολὺ περισσότερα ἀπ’ ὅσα ἤθελε νὰ μοῦ πεῖ ἡ ἀγανάκτηση ὅμως εἶχε φουντώσει στὴν ψυχὴ μου κ’ ἦταν ἀδύνατο νὰ συγκρατήσω τὸ θυμὸ μου.

— «Λυπούμαι πολύ», τὸν διάκοψα, «ἀλλὰ προτιμῶ νὰ μὴ προχωρήσετε περισσότερο».

— «Μὲ συγχωρεῖτε, κ. Σταθάτο, ἂν σᾶς θίγω στὴ φιλοτιμία σας», μοῦ ἔκανε τότε ἐκεῖνος πονηρά, καὶ κοιτάζοντάς με μ' ἓνα εἰρωνικό μειδίαμα πρόσθεσε. — «Πάντως νὰ ξαίρετε ὅτι δὲν ἐσυνήθισα νὰ ἀπελπίζομαι τόσο εὐκόλα. Ἐὰν ὅπωςδήποτε θελήσετε νὰ μὲ ἐξυπηρετήσετε, μπορεῖτε νὰ περάσετε αὔριο κιόλα νὰ σᾶς δώσω τὸ γραμματίό σας. Ἄλλως λυπούμαι διότι θὰ τὸ δώσω στὸ δικηγόρο μου».

Τὶς τελευταῖες λέξεις τὶς ἐπρόφερε πολὺ ἀργά, σχεδὸν συλλαβιστά, μὲ ἔμφαση, κ' ἔφυγε χωρὶς νὰ μὲ χαιρετήσῃ. Ἐνιωθα μιὰν ἀναστάτωση μέσα μου. Τὰ μηλίγγια μου χτυποῦσαν δυνατὰ καὶ τὸ αἷμα ἀνέβαινε ζεστὸ μὲ βίαιους κυματισμοὺς στὴν κεφαλὴ μου.

Ἐρριξα μιὰ ματιὰ ἀπὸ τὸ παράθυρο κ' εἶδα τὸν πράσινο κάμπο νὰ λουλουδίζει μέσα στὴν πλήμμυρα τοῦ φωτός.

— «Παλιάνθρωπε», ψιθύρισα.

Κ' ἐγὼ εἶχα φανταστῆ ὅτι τὴν ἄνοιξη ξαναγυρίζει ὁ ἀγαθὸς Θεὸς στὸν κόσμο, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀσκήμια στὴ ζωή...

Ἐκείνη τὴ μέρα ἤμουν πολὺ συγχισμένος. Ὅταν τὸ βράδυ γύρισα σπιτί, βρῆκα μιὰ ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴ Χρυσούλα. Τὰ χέρια μου ἔτρεμαν κ' ἡ καρδιά μου ἀπειλοῦσε νὰ διαρραγεῖ. Ἐνα προαίσθημα κακὸ βασάνιζε τὴν ψυχὴ μου. Τὴν ἄνοιξα μὲ ἀνυπομονησία καὶ διάβασα. Τὸ γράμμα ἦταν σύντομο καὶ κατηγορηματικό. Ὁ πατέρας τῆς τὴν εἶχε παντρέψει παρὰ τὴ θέλησή τῆς μὲ κάποιον Παπαδοῦκα, ἔμπορο ἀπὸ τὴ Χιό, ἐγκαταστημένο στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ὅμως αὐτὴ δὲν ἐνιωθε τίποτε γι αὐτὸν καὶ θὰ ἐξάκολουθοῦσε νὰ μὲ ἀγαπᾷ μέχρι τάφου. Στὸ τέλος μοῦ ζητοῦσε νὰ τὴ σώσω.

Σωριάστηκα σ' ἓνα κάθισμα καὶ κράτησα τὸ κεφάλι μὲ τὰ χέρια μου. Δοκίμασα ἓνα αἶσθημα ἀποπληξίας. Ἦθελα νὰ κλάψω, μὰ οἱ λυγμοὶ εἶχανε σκαλώσει στὸ λαιμό μου καὶ τὰ δάκρυα στραγγίζανε στὰ μάτια μου.

— «Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ νόημα τῆς ἀγάπης;» συλλογίστηκα. «Μέσα στὴ μεγάλη αὐτὴ ὑπόθεση ὁ ἐρωτικὸς σπασμὸς δὲν εἶναι τὸ οὐσιωδέστερο σημεῖο, ἀλλὰ κάτι ἄλλο περισσότερο ἀβέβαιο κι ἀκαθόριστο πού ἀχτινοβολεῖ διάχυτο στὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα μας, καὶ μᾶς μετεωρίζει καὶ μᾶς ἐξυψώνει τὴ μιὰ στιγμή γιὰ νὰ μᾶς καταβαραθρώσει τὴν ἄλλη; Μήπως αὐτὸς ὁ ἀγῶνας μὲ τὴν εὐγενικιά του θλίψη καὶ τὶς ἐλάχιστες χαρὲς του εἶναι τὸ κεφαλαιωδέστερο σημεῖο τοῦ ἔρωτα κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς μας ρόλους στὴ ζωή;»...

Ἡ μητέρα μου κ' ἡ ἀδελφὴ μου μὲ κοιτάζανε σιωπηλὲς καὶ στὰ πρόσωπά τους ἦταν ζωγραφισμένος ἓνας συγκρατημένος σπασμὸς πόνου.

— «Μητέρα!» εἶπα. «Ἦρῃ νὰ τελειώνουμε ἐπιτέλους μ' αὐτὸ τὸν ἀξιότιμο κύριο Βαρδούκη».

— «Μὰ ναί, παιδάκι μου, ἀλλὰ ξαίρεις ἢ καημένη ἢ Νίνα δὲν μπόρεσε νὰ οἰκονομήσῃ οὔτε τὸ ἓνα δέκατο τοῦ προσοῦ. Κι αὐτὸ μὲ τόσες στερήσεις... Δὲν πιστεῶ νὰ θέλει νὰ μᾶς πουλήσῃ τὸ σπιτί».

— «Ἄ! Ὁχι αὐτό!» φώναξα ἀπότομα, σηκώνοντας τὸν τόνο τῆς

φωνής μου. «Αύριο θά προσπαθήσω νά τὰ βρῶ ἀπὸ κάπου ἄλλοῦ καὶ νά τὸν βγάλουμε ἀπὸ τὸ κεφάλι μας».

Ἔλεγα ψέμματα. Ἦξαιρα πολὺ καλά ὅτι ἐχτός ἀπὸ τὸ σπίτι ἐκεῖνο ποῦ ἦταν ὑποθηκεμένο γιὰ χρέος διπλάσιο ἀπὸ τὴν πραγματικὴ του ἀξία, δὲν εἶχαμε καμμιάν ἄλλην ἀσφάλεια νά παρουσιάσουμε στὸ νέο δανειστή μας, καὶ τὸ σπουδαιότερο, πῶς ἀπ' ὅπου κι ἂν εἶχα ζητήσῃ τὸν τελευταῖο καιρὸ χρήματα ὅλοι μοῦ εἶχαν ἀρνηθεῖ. Τὸ εἶπα ὡς τόσο γιὰ νά ἐγκαρδιώσω τὴ μητέρα μου ποῦ τὰ εἶχε σχεδὸν χαμένα.

— «Κοίταξε, παιδάκι μου!» Πρόσθεσε τότε κείνη καὶ σήκωσε ἱκετευτικὰ τὰ μάτια της ἐπάνω μου.

Προσποίηθηκα ὅτι εἶχα δουλειά, καληνύχτησα κ' ἔφυγα. Μοῦ ἦταν ἀδύνατο πιά νά κοιμηθῶ ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Ἐκανα μερικὲς βόλτες στὴν προκουμαία, πέρασα κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ κ. Δραγάτη· εἶδα ἓνα παράθυρο φωτισμένο· ἡ μορφή τῆς Ἐλενας κυριάρχησε ζωηρὰ μέσα μου κ' ἐδοκίμασα ἓνα αἶσθημα τρυφερὸ νά γεμίξῃ μονομιᾶς τὴν ψυχὴ μου μὲ μιὰ γλυκότητα ἀκαθόριστη καὶ μιὰ ἡδονὴ σχεδὸν παιδική. Στάθηκα μιὰ στιγμή καὶ παρατήρησα. Δὲν ἀκούονταν κανένας θόρυβος. Ἡ πόλη ὀλόκληρη κοιμόταν βαθυά... Μονάχα ὁ ζέφυρος ψιθύριζε μέσ' τὰ φυλλώματα τῶν λεύκων καὶ τὸ χλωμὸ φεγγάρι ταξίδευε πάνω ἀπ' τὴ στέγη τῶν σπιτιῶν.

— Ἐλενα! Ἐλενα! ἀνέβαινε ὀλοένα τ' ὄνομά της μὲ τρυφερότητα στὰ χεῖλη μου. Τὰ δέντρα, οἱ τοῖχοι, τὸ ἀπέραντο διάστημα μὲ κοιτούσανε τῶρα ὅλα μὲ τὰ μάτια της, δυο πελώρια καστανὰ μάτια, ποῦ γέμιζαν μ' ἓνα φῶς ἰλαρὸ ὀλόκληρο τὸ εἶναι μου. Ὑστερα δυὸ στυλινὰ βελούδινα χεῖλη μὲ μιὰ μαύρη μικροσκοπικὴ ἔληξά στοὺς δεξί τους μάγουλο, κινήθηκαν ἀπαλὰ μέσα στοὺς ἄπειρο κ' ἡ νύχτα πλημμύρισε ἀπὸ μελωδία.

Ἐφυγα γρήγορα, σὰν κυνηγημένος. Πέρασα ἀπὸ τὸ γραφεῖο. Ὁ Δημήτρης Ἀργυρὸς διόρθωνε ἀκόμα τὰ χειρόγραφα του καὶ κάπνιζε.

— «ὦ! ἐσεῖς κ. Σταθάτος;» ἔκανε μόλις μὲ εἶδε, κ' ἐτοιμάστηκε νά φύγουμε μαζί.

— «Κάτι θυμήθηκα», τοῦ εἶπα.

— «Θά σᾶς περιμένω νά κάνουμε παρέα. Δὲ θέλω νά σᾶς ἀφήσω μόνο σας».

Τὸ τελευταῖο αὐτὸ μοῦ τὸ εἶπε μ' ἓνα τόνο ἀφελῆ, γιομάτο καλωσύνη, ποῦ παρ' ὀλίγο νά τοῦ ἀνοίξῃ τὴν καρδιά μου καὶ νά τοῦ πῶ ὅλα ὅσα αἰσθάνομαι ἐκείνη τῇ στιγμῇ. Συγκρατήθηκα ὅμως καὶ τὸν ἔπεισα νά φύγει. Ἦθελα νά μείνω μόνος μὲ τὸν ἑαυτό μου.

— «Θ' ἀργήσω κ. Ἀργυρέ», τοῦ εἶπα, «μπορεῖτε νά πηγαίνετε».

— «Ὅπως θέλετε» ψιθύρισε κείνος στενωχωρημένος. Μὲ καληνύχτησε κὶ ἔφυγε.

Κάθησα λίγη ὥρα καὶ προσπάθησα νά δουλέψω πάνω σ' ἓνα ἄρθρο ποῦ εἶχα ἀφήσει ἀπὸ τὸ δεῖλι μισοτέλειωτο. Στάθηκε ἀδύνατο ὅμως νά προχωρήσω. Τὸ παράτησα καὶ βγήκα.

Χωρὶς νά τὸ καταλάβω βρέθηκα πάλι κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Ἐλενας. Σ' ἓνα παράθυρο ὑπῆρχε ἀκόμα φῶς.

— «Έλενα! Έλενα! Ή ψυχή μου έκλαιε βαθιά, συγκρατημένα....

Τάχυνα τὸ βῆμα μου καὶ κατέβηκα στὴ θάλασσα. Τὰ φῶτα λαμπύριζαν χρυσὰ στὴν ὑγρὴ τῆς ἐπιφάνεια, κ' ἐλικνίζονταν ἀδιάκοπα μέσα σ' ἀτέλειωτους ἀπαλούς κυματισμούς. Ἐνα δυὸ καράβια ἔρριχναν τὴ βαριά σκιά τους μέσα στὰ σκοῦρα νερὰ τοῦ λιμανιοῦ, κ' οἱ βαρκοῦλες κοντὰ στὶς ἀποβάθρες ἀνεβοκατέβαιναν μὲ τρελλὰ πηδήματα.

Περπάτησα λίγη ὥρα ἄσκοπα, ὕστερα πῆρα μηχανικὰ τὸ δρόμο τοῦ «Ἀη Λιά καὶ στάθηκα μπροστὰ σὲ μιὰ παληὰ ξεθωριασμένη πόρτα. Εἶδα μιὰ λάμπα πετρελαίου νὰ καίει μέσα ἀπὸ τὶς χαραμάδες. Ἐδίστασα μιὰ στιγμή κ' ὕστερα χτύπησα.

«Ὅταν ἐπίναμε πολὺ ἐρχόμασταν καμμιά φορὰ μὲ τὸ Μοραμπὸ σ' αὐτὸ τὸ σπίτι....

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἐκλαψα πολὺ. Θὰ κόντευε πιά μεσημέρι ὅταν τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μοραμπὸς εἰσέλασε στὸ δωμάτιό μου καὶ μὲ ξύπνησε.

— «Κύριε ἀρχισυντάκτα! Κύριε ἀρχισυντάκτα!» Φώναξε ἀπὸ τὴν πόρτα. Κ' ὕστερα, βλέποντάς με στὸ κρεβάτι: «Μὰ εἶναι νὰ τὰ χάνει κανεὶς μαζί σου. Κοντεύει νὰ σὲ πάρει τὸ ἄλλο βράδυ. Ἐλα λοιπὸν! Σήκω νὰ σοῦ πῶ τὰ νέα!»

Μοῦ μιλοῦσε βιαστικὰ μὲ ζωηρὲς χειρονομίες.

— «Ἡ Τράπεζα Μπακοπούλου κηρύχθηκε σὲ πτώχευση!»

— «Ἡ Τράπεζα Μπακοπούλου;»

— «Μάλιστα Κύριε! Ἡ Τράπεζα Γεωργίου Μπακοπούλου, ἦ, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ ἀπλά, τὸ ταμειυτήριο ποῦ εἶχε κατατεθειμένες τὶς οἰκονομίες τοῦ ὀ μικροκόσμου τῆς ἐπαρχίας μας». Κ' ὕστερα χαμηλώνοντας ἀπότομα τὸν τόνο τῆς φωνῆς του ἔσκυψε πρὸς τὸ μέρος μου καὶ μοῦ ψιθύρισε μὲ ὕφος ἐμπιστευτικό. — «Σκάνδαλο πρῶτου μεγέθους, Παῦλο! Ὁ Θεὸς νὰ μὲ βγάλει ψεύτη, μὰ ἔχουνε χωμένη τὴ μυτίτσα τους ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους σ' αὐτὴ τὴ βρωμοδουλιὰ. Γιατί, ὅπως θὰ καταλαβαίνεις, δὲ χωρεῖ συζήτηση ὅτι πρόκειται περὶ δολιὰς χρεωκοπίας».

— «Τί λές!»....

— «Ἄμ ἔτοι εὐκολὰ γίνεται ἐφοπλιστὴς ὁ Τάσος ὁ Μπακόπουλος, κι ὁ ἄλλος ὁ μπουφὸς ὁ γυιὸς του, ὁ.... πῶς τὸν λές, ἐκεῖνος, καλέ, πού κάνει ἐλεύθερες σπουδὲς στὸ Παρίσι;....»

— «Κι ὁ κοσμάκης;» τὸν διάκοψα.

— «Πληρῶνει ὅπως πάντα τὰ σπασμένα». Μοῦ ἀπάντησε μὲ κυνισμό. «Τὸ πρῶτ' ἦτανε μαζεμένοι κάμποσοι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ γραφεῖο του· ἄλλοι ἀπειλοῦσαν πῶς θὰ τὸν σκότωναν κι ἄλλοι ἐκλαιγαν· μὰ μπῆκε στὴ μέση ἡ ἀστυνομία καὶ τοὺς διάλυσε.»

Ντύθηκα βιαστικὰ καὶ βγήκαμε. Περάσαμε ἀπὸ τὸ μέγαρο τῆς Τραπεζας. Ἐνα-δυὸ περιεργοὶ χαζεύανε ἀκόμη ἀπὸ μακριὰ. Μερικοὶ ἄλλοι περισσότερο θερμαῖοι συζητοῦσαν ζωηρὰ στὴ γωνία τοῦ δρόμου, καὶ καμμιά δεκαπενταρὶ ἀστυνομικοὶ πηγαινοέρχονταν μὲ πολὺ ζῆλο καὶ κρατοῦσαν τὴν τάξη. Εἶδα τὸν κ. Δραγάτη νὰ μπαίνει στὸ μέγαρο μαζί μὲ ἓνα ἄλλο ἄγνωστὸ μου πρόσωπο.

— «Μοραμπό, θά μᾶς πει ὁ Διευθυντής τίς λεπτομέρειες, τοῦ εἶπα δείχνοντάς τον. «Πᾶμε».

Στό δρόμο ἀνταλλάξαμε ἀκόμα μερικά λόγια γιά τήν ὑπόθεση, καί βυθιστήκαμε ὁ καθένας στίς σκέψεις του.

Βρῆκα κάμποση δουλειά στό γραφεῖο, μά τό σκάνδαλο Μπακοπούλου εἶχε κυριαρχήσει στήν ψυχή μου, καί μέ εἶχε κάμει ἀνάστατο. Μοῦ ἦταν ἀδύνατο νά δουλέψω πάνω σέ ἄλλο θέμα. Κάθησα κ' ἔγραψα ἕνα ἐμπεριστατωμένο ἄρθρο, στό ὁποῖο ζητοῦσα ἀπό τήν Κυβέρνηση νά ἐπέμβει ἀμέσως καί νά προστατεύσει ἰδίως τίς μικρές καταθέσεις πού οἱ περισσότερες προέρχονταν ἀπ' τοὺς ἐργάτες καί τοὺς γεωργούς. Καυτηρίαζα ἐξ ἄλλου τήν ἔλλιπῆ ὡς πρὸς τό ζήτημα αὐτό νομοθεσία τῆς χώρας μας, ἡ ὁποία μέ τήν ἐλαστικότητα καί τήν ἀνεπάρκειά της ἀφήνει πολλές πόρτες σέ μερικοὺς μεγαλόσχημους κυρίους γιά νά ἐξαπατοῦν τὸν κοσμάκη, καί τέλος εἰσηγούμεν ἡ ὑπόθεση νά πάρει ἀμέσως τὴ δικαστικὴν ὁδὸ καί νά ἐξευρεθοῦν οἱ ἔνοχοι.

Ὅσο νά τελειώσω τό ἄρθρο εἶχεν ἔλθει καί ὁ κ. Δραγάτης. Τὸν ἄκουσα νά μπαίνει στό γραφεῖο του κ' ἔτρεξα ἀμέσως νά μάθω περισσότερες λεπτομέρειες. Ἐφαίνονταν πολὺ σκεπτικὸς καί στενοχωρημένος. Κάπνιζε διαρκῶς καί οὔτε μέ πρόσεξε πού μπῆκα.

— «Μήπως ἔχετε νέα στοιχεῖα γιά τήν ὑπόθεση Μπακοπούλου;» ρώτησα διακριτικά.

— «Ἄ! ὄχι!» Ἔκανε κείνος κάπως βαριά συνοδευοντας τὰ λόγια του μέ μιὰν ἀόριστη χειρονομία.

— «Ἐχω ἐτοιμάσει κιόλας ἕνα ἄρθρο, ἂν θέλετε νά ἐπιφέρετε τροποποιήσεις, ἢ προσθέσετε τίποτε;»

Μέ κοίταξε λίγα λεπτά μ' ἕνα παράξενο τρόπο μὲς τὰ μάτια κ' ὕστερα σουφρώνοντας τὰ χεῖλη του σ' ἕνα βιασμένο μειδίαμα, μοῦ παρατήρησε:

— «ὦ! δὲν ἀξίζει τὸν κόπο, κ. Σταθάτο, νά γράψουμε γιά τήν ὑπόθεση αὐτή...»

— «Τί λέτε κ. Δραγάτη! Κ' οἱ μικροκαταθέτες πού μέ τὴ πτώχευση αὐτῆ κυριολεκτικὰ ληστεύονται.»

— «Ἄνοησίες!»

— «Ἐπιμένετε κ. Διευθυντά;»

— «Ὅχι ἀπλῶς ἐπιμένω, ἀλλὰ διατάσσω νά μὴ γίνει ἀπολύτως καμμία νύξιν τῆς ὑποθέσεως Μπακοπούλου στήν ἐφημερίδα μας.»

Εἶχε σηκωθεί ἐν τῷ μεταξύ καί βημάτιζε νευρικὰ μὲς τό δωμάτιο. Μοῦ μιλοῦσε σάν νά ἦταν θυμωμένος καί χειρονομοῦσε ζωηρά. Ἐφυγα χωρὶς νά προσθέσω τίποτε. Γύρισα πίσω στό γραφεῖο μου, ξαναδιάβασα προσεχτικὰ τό ἄρθρο, καί ὕστερα τό ἔσκισα μέ ἀργές κινήσεις καί πέταξα λίγα—λίγα τὰ κομμάτια ἀπὸ τό παράθυρο....

Κάτι εἶχε κλονιστεῖ ἀνεπανόρθωτα ἐντὸς μου, πού νόμιζα πῶς εἶχα χάσει μονομιᾶς τὴ διανοητικὴν ἰσορροπία μου. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ κ. Δραγάτη, ἡ ὑπόθεση Μπακοπούλου, οἱ πληροφορίες τοῦ Μοραμποῦ, εἶχανε πάρει ὅλα κολοσσιαῖες διαστάσεις μὲς στό νοῦ μου καί γιόμιζαν

μ' ἐρωτηματικά ὀλόκληρο τὸ εἶναι μου. Ὑστερα πέρασε βιαστικά ἀπὸ τὴ σκέψη μου ἡ μορφή τῆς Ἑλενας, οἱ ἀπειλὲς τοῦ Βαρδούκη, ἡ ἀδελφούλα μου, ὁ Παπαδούκας ἀπὸ τὴ Χιό, ἡ μητέρα μου, ἡ Χρυσούλα Βανιέρη, συνδουασμένα ὅλα μὲ κάποιες λεπτομέρειες ἀπ' τὴ ζωὴ μου σκοτεινὲς κι ἀσήμαντες, πού κυριαρχοῦσαν ὅμως τώρα ἐντόσμου καὶ προβάλλονταν τεράστιες σ' ἓνα σιβυλλικό σύμπλεγμα γιομάτο τραγικὴ μεγαλοπρέπεια.

Ἀπ' τὸ παράθυρο ἡ θαλπωρὴ τοῦ ἀνοιξιάτικου δειλινοῦ εἰσχωροῦσε δειλὰ στὸ σκοτεινὸ γραφεῖο μου. Ἐνα κυκλάμινο εἶχε σκαλώσει στὸν τοῖχο τῆς ἀντικρυνῆς μάντρας κι ὁ λεπτὸς μίσχος τοῦ κυμάτιζε μὲ φιλαρέσκεια κάτω ἀπὸ τὰ ριγηλά χάρδια τῆς ἐσπέρας. Ἡ θάλασσα εἶχε πάρει κι αὐτὴ ἓνα γλαυκὸ χρῶμα ὅπως τ' οὐρανοῦ, κ' ἡ γραμμὴ τοῦ ὀρίζοντα εἶχε σβυστεῖ ὀλότελα στὸ βάθος. Καὶ πέρα μακριὰ στὴ χρυσαφένια δύση δυὸ ρόδινα μικρὰ συννεφάκια τρέχανε βιαστικά στὸν οὐρανὸ καὶ κυνηγούσανε τὸν ἥλιο.

Κάθησα καὶ συνέχισα μιὰ σειρὰ ἄρθρων μου γιὰ τὰ «Ἐργατικά».

Εἶχα πραγματευθεῖ σὲ προηγούμενα σημειώματά μου γιὰ τὸ μισθό, τὸ ὀχτάωρο, τὴ σημασία τοῦ συνδικαλισμοῦ καὶ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν στὰ κέρδη, κ' ἔγραφα τώρα προτείνοντας μιὰ καταναγκαστικὴ διαιτησία, πού θάπρεπε νὰ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν κυβέρνηση γιὰ τὴ ρύθμιση τῶν διαφόρων ἐργατικῶν ζητημάτων καὶ τὸν καθορισμὸ ἑνὸς κατωτάτου ὀρίου μισθολογίας. Θὰ συνέχιζα γράφοντας γιὰ τὴ σημασία τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ τὴν ἀνάγκη τοῦ συγχρονισμοῦ τῆς ἐργατικῆς μας νομοθεσίας.

Εἶχε βραδυάσει ἐν τῷ μεταξύ, μὰ ἐγὼ δὲν τὸ εἶχα καταλάβει ἀποροφημένος ὀλότελα ἀπὸ τὸ θέμα μου. Ἦταν τὸ μόνο πρᾶγμα ἄλλωστε πού μὲ ἱκανοποιοῦσε ἀκόμα στὴ ζωὴ: νὰ μπορῶ νὰ δημιουργῶ, ἄς ἦτανε καὶ στὴ φαντασία μου, ἓνα κόσμο δικό μου, μέσα στὸν ὁποῖο νὰ κινουμαι καὶ νὰ ρυθμίζω τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ὅπως ἐγὼ νόμιζα καλύτερα. Κ' ὕστερα νὰ βλέπω τὶς ἀπόψεις μου αὐτὲς νὰ βγαίνουνε στὸ φῶς, νὰ συζητοῦνται, νὰ γίνουμαι ἐγὼ ὁ ὀδηγὸς καὶ νὰ σέρνω ἔξοπισω μου τὸ πλῆθος, νὰ ἀπειλῶ καὶ νὰ ἀγωνίζουμαι. Οἱ νίκες μας ἦτανε ἀλήθεια πολὺ σπάνιες. Μὰ ἔφτανε πολλές φορές μιὰ τόση δὲ ἐπιτυχία γιὰ νὰ μᾶς κρατήσῃ στὴ ζωὴ ὀλόκληρους μῆνες.

— «Παῦλο!» ἄκουσα τὸν κ. Δραγάτη νὰ μὲ φωνάζει.

Τὸν βρῆκα στὸ διάδρομο νὰ βάζει τὸ παλτό του.

— «Παῦλο!» μοῦ ξανάπε βγαίνοντας: «πολὺ σὲ παρακαλῶ νὰ συνοδεύσεις ἀπόψε τὴν Ἑλενα στὸ θέατρο, γιὰτὶ ἐγὼ δὲ θὰ μπορέσω. Πέρνα στὶς 10 ἀπὸ τὸ σπίτι.»

Μὲ καληνύχτησε κ' ἔφυγε. Κάτι λουλούδισε τρυφερὰ μέσα στὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς μου. Δίπλωσα τὸ χειρόγραφό μου κ' ἔφυγα σφυρίζοντας. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἔπαιζαν τὸν Πέερ Γκύντ τοῦ Ibsen. Καθόμασταν στὴ δευτέρῃ σειρά. Ἡ Ἑλενα φαινόταν ἐλαφρὰ συγκινημένη. Φοροῦσε ἓνα κόκκινο φόρεμα π' ἀναδείκνυε ἀκόμα περισσότερο τὴν καστανὴ ὠμορφιά τῆς. Τὸ πρόσωπό τῆς ἔλαμπε παράξενα. Δὲ μιλούσαμε, ἦτανε διαρκῶς προσηλωμένη στὴν παράσταση· μονάχα κάπου κάπου σήκωνε τὰ μά-

τια της και με κοίταζε μ' ένα βλέμμα βαθύ και λυπημένο που συγκλόνιζε την ψυχή μου ως τα βάθη της. "Ένωθα την ανάσα της να χαϊδεύει το πρόσωπό μου. Μάντεβα τους παλμούς της καρδιάς της. Η ψυχή μου φτερούγιζε γύρω της όπως η μέλισσα γύρω από τα κρίνα της άνοιξης. Κάτι γλυκό και ήδονικό κυλούσε μέσα από τις φλέβες μου και πύρωνε την καρδιά μου. Την έβλεπα διαρκώς κ' οι ώρες περνούσανε γοργά μέσα σ' ένα ρόδινο μεθύσι.

Η παράσταση κόντευε να τελειώσει. Ο Πέερ Γκύντ, το μικρό παιδί που ξεκίνησε να κατακτήσει τον κόσμο, που έγινε πλούσιος και δυνατός κ' ικανοποίησε τις άμετρες φιλοδοξίες του, γύριζε τώρα στο πατρικό του σπίτι γέρος και νικημένος πιά από τη ζωή. Εκεί τον περίμενε ακόμη η Σόλβειγ' ή ξανθή φιλενάδα των είκοσι χρόνων, με τα κόκκινα τριαντάφυλλα στα μάγουλα και τη σπίθα της φωτιάς στα μάτια. Περίμενε που θα γύριζε κάποτε ο άπιστος φίλος, και δεν τόχε καταλάβει πως ο χρόνος την είχε σκεβρώσει και πως δεν ήτανε πιά παρά ένα θλιβερό έρειπιο του παληού έαυτού της. Ο Πέερ Γκύντ διστάζει. Περπατάει γιομάτος μεταμέλεια και περίσκεψη. Τα έλατα τον γνωρίζουν και τον χαιρετούν. Το γνώριμό του τοπίο τον καλοδέχεται. Μ' αυτός γυρίζει όπως ο άσωτος υιός. «Ποιός νάναι άραγε ο καρπός της μεγάλης εκείνης περιπέτειας;» Συλλογίζεται ολοένα ο Πέερ Γκύντ και γίνεται περισσότερο δειλός και περισσότερο άτολμος. Ο κύκλος της ζωής του έχει πιά συμπληρωθεί. Δεν του άπομένουν άλλα όνειρα, δεν του άπομένουν άλλοι πόθοι. Και να που γυρίζει πάλι πίσω με το κλονισμένο βάδισμα των γηρατειών, στο ίδιο μέρος απ' όπου μικρό παιδί είχε κάμει τα πρώτα άβέβαια βήματα της μεγάλης του έξόρμησης. Ποιά νάναι τάχα ή εύτυχία που έφερνε γυρίζοντας; Τώρα που πιά ή ζωή δεν είχε άλλα μυστικά γι' αυτόν, θα μπορούσε τάχα να μαντέψει το μεγάλο μυστικό της ίδιας της ζωής του;... Ένας χλωμός ήλιος γλύστρησε μέσα από τα νέφη και γέμισε το χιονισμένο τοπίο με χρυσές ανάυγειες. Απ' την καλύβα άκούστηκε σβυσμένο το τραγούδι της Σόλβειγ. Έζησε για να τον περιμένει. Η ύπαρξή της βρήκε όλο της το νόημα σ' αυτή την άναμονή. Και τώρα που τον είδε να γυρίζει πέθαινε εύτυχισμένη. Η ζωή δεν την είχε άπατήσει... Άμοιρη Σόλβειγ!...

Το χέρι της Έλενας σφίχτηκε νευρικά στο μπράτσο μου. Οι τελευταίες νότες της μουσικής του Γκρήγκ άνέβαιναν μέσα στο ύποβλητικό μισόφωτο και στράγγιζαν μέσα στους άδειους θόλους του θεάτρου.

Υπάρχουνε στιγμές που ή σιωπή μιλάει μες την ψυχή μας καλύτερα από κάθε ανθρώπινη φωνή...

Όταν τελείωσε ή παράσταση ο κόσμος χύθηκε στο δρόμο με θόρυβο. Πήρα την Έλενα και σμίξαμε με το πλήθος. Λοξοδρομήσαμε ύστερα και βγήκαμε στην παραλιακή λεωφόρο, όπου ο κόσμος ήτανε λιγώτερος. Περπατήσαμε κάτω από τις άνθισμένες άκακίες. Η νύχτα ήτανε άπολή και γλυκιά σά μεταξύ. Το άργυρό φως του φεγγαριού γλυστρούσε μέσα στα τρυφερά φυλλάματα, κ' έπεφτε γύρω δίνοντας στα πράγματα τις πιό άπίθανες μορφές. Η άτμόσφαιρα είχε ντυθει μιá λεπτήν άχλύ παραμυθιού. Μέσα στις γαλάζιες σκιές όλα τα άντικείμενα είχανε πάρει μιάν όψη μακρυνή, έξαύλωμένη. Η θάλασσα έμοιαζε με λίμνη από ύδράρ-

γυρο. Μονάχα μιὰ ἑλαφρὴ πνοὴ μαΐστρου φυσοῦσε κάπου κάπου κ' ἔκανε τὴν ἐπιφάνειά της ν' ἀνατριχιάζει ἡδονικά. Ὁ χλωμὸς Ὁρίωνας εἶχε σκύψει πάνω ἀπὸ τὸ διάσελο, κ' ἔλαμπε μ' ἓνα ὑγρὸ ἀδύναμο φῶς. Οἱ Αἰθίοπες εἶχανε κιόλας βασιλέψει. Περπατούσαμε κι ἀναπνέαμε τὴν ψυχὴ τῆς ἑσπέρας. Τὸ προσωπικὸ δρᾶμα τοῦ Πέερ Γκύντ εὑρίσκει μὲς τὴν ψυχὴ μας τὴ φυσικὴ του προέκταση. Εἴμασταν ἀκόμη νέοι! Εἴχαμε ἀκόμη τὸ ὕφος τοῦ κατακτητῆ. Τὰ μαλλιά μας ἦτανε ἀκόμη στιλπνά, καὶ τὸ φεγγάρι σκορποῦσε ἀπάνω τους χρυσὲς μαρμαρυγές. Τὸ μέλλον στὴ ζυγαριὰ τῆς ζωῆς μας βαροῦσε πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸ παρελθόν. Δὲν εἴχαμε ξεπεράσει τὸν Πέερ Γκύντ τῶν Πυραμίδων. Κάπου θὰ μᾶς περίμενε κ' ἐμᾶς μιὰ Σόλβειγ... Μὰ ἐμεῖς δὲν σκοτιζόμασταν ἀκόμη καὶ πολὺ γι' αὐτὴν. (— «Καθ- μένη Χρυσούλα Βανιέρη...»)

— «Συλλογίζεστε τὴν τύχη τοῦ Πέερ Γκύντ;» Μὲ ρώτησε κάποτε βυθισμένη στοὺς στοχασμοὺς της.

— «Μὰ δὲν ξεκινοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ ἴδια ὄνειρα. Ἄλλωστε σήμερα μιὰ μικρὴ ὕλικὴ ἐπιτυχία ἱκανοποιεῖ πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅποι- ἀδήποτε πνευματικὴ ἀναζήτηση».

— «Δὲν πιστεύω νὰ εἴσατε τόσο πολὺ ὑπὲρ τῆς ὠφελιμιστικῆς ἄπο- ψης τῆς ζωῆς». Μὲ κοίταξε πονηρὰ καὶ χαμογέλασε· οἱ καμπυλωτὲς βλε- φαρίδες της κινήθηκαν ἐκφραστικὰ μέσα σ' ἓνα βίαιο παιγνίδισμα σκιῶν.

Εἴχαμε προσπεράσει ἀσυναίσθητα τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ της, καὶ τραβήξαμε πρὸς τὰ λιθόστρωτα τῆς παληᾶς πολιτείας. Τὰ βήματά μας ἀντηχοῦσανε ζωηρὰ στὴ σιωπῆ. Τὸ φεγγάρι εἶχε σκαρφλώσει στὶς ἐπάλ- ξεις τοῦ Βενετσιάνικου κάστρου καὶ μᾶς κοιτοῦσε μὲ περιέργεια. Μιὰ κουρούνα φτερούγισε στὴ φωλιὰ τῆς μέσα ἀπὸ μιὰ κανονοθυρίδα καὶ ἡ πτυχή τοῦ ἀνέμου ἀναδίπλωσε μυστικὰ τὴ λυγμικὴ λαλιά της. Ἀκού- στηκε τὸ θρόϊσμα τῶν καλαμιῶν πάνω ἀπὸ τὴν ἀρχαία τάφρο.

— «Νομίζετε ὅτι θὰ εἶχε τὴν ἴδια τύχη ὁ Πέερ Γκύντ ἂν πίστευε/ περισ- σότερο στὸν ἔρωτα;»

— Ἴσως ἔχετε δίκαιο», τῆς ἀπήντησα. «Ἄλλὰ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι ἡ κατάρρα τῆς ζωῆς μας: ὅτι ποτὲ δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ ἐκεῖνο πού ἔχουμε. «Τὸ δ' ἀπὸν φίλτερον ἡγούμεθα».

— «Εὐριπίδης!» ἔκανε κείνη θριαμβευτικὰ.

— «Ἄς εἶναι. Ξαίρετε ὅμως Δνίς Δραγάτη;»

— «Μὴ μὲ λέτε δεσποινίς. Ἄπο δῶ καὶ πέρα θάμαστε δυὸ καλοὶ φί- λοι. Ἄγαπῶ τόσο πολὺ τίς ἰδέες σας. Μπορεῖτε νὰ μὲ φωνάζετε μὲ τὸ μι- κρό μου ὄνομα».

— «Ἐὰν βέβαια εἶναι ἀμοιβαῖα τὰ πράματα».

Σταμάτησε στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ μοῦ χαμογέλασε μὲ καλωσύνη. Τὸ βλέμμα της γλύστρησε μὲ τὸ σεληνόφως στὴν καρδιά μου καὶ ξύπνη- σε μέσα μου σβυσμένα ὄνειρα. Μιὰ ἡμερὴ ἡδονὴ σὰν κῦμα αἵματος θερμὸ διάτρεξε τὰ μέλη μου. Ἡ ψυχὴ μου δοκίμασε τὴ λαχτάρρα τῆς ἀνοιξῆς...

— «Τί λέγαμε ;... Ἄ, ναι! Εἴχες ἀναφέρει κάποιον στίχο τοῦ Ἴπολύτου».

— «Ἄκριβῶς... Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι τὸ νόημα τῆς ζωῆς πρέπει νὰ τὸ ἀναζητήσουμε περισσότερο στὸν ἀγῶνα πού μᾶς ὀδηγεῖ σὲ κάποιον τέρμα

καί λιγώτερο ἴσως στό σκοπό γιά τόν ὁποῖον ἀγωνιζόμαστε. Διάβασες τήν «Ἰθάκη» τοῦ Καβάφη;»

— «Ἡ Ἰθάκη σοῦ ἔδωσε τὸ ὥραιο ταξίδι,
ἄλλο δὲν ἔχει νὰ σοῦ δώσει πιά ἢ Ἰθάκη..»

Περπατούσαμε χωρὶς νὰ μιλοῦμε. Τὰ βήματά μας βουλοῦσαν στή μαλακὴ γῆ. Μιά ξαφνικὴ αὔρα ἀπόγειου παιγνίδισε μὲς τὰ ξέμπλεκα μαλιά της καὶ σκόρπισε ἓνα λεπτὸ ἄρωμα λεμονανθῶν. Εἶχαμε περάσει τὴ Δημαρχεῖα καὶ κατεβαίναμε πρὸς τὸ σπίτι τῆς Ἑλενας. Ἡ μικρὴ πολιτεία κοιμόταν βαθιά. Κάτω ἀπὸ τὰ σιωπηλὰ σπίτια οἱ μαργαρίτες εἶχαν μαζέψει τὰ πέταλά τους, πού ἔσταζαν δροσιά. Μιά μπουγκενβίλια σκαλωμένη σὲ κάποιον μπαλκόνι ἔδειχνε ξεδιάντροπα στὸ φεγγάρι τοὺς κόκκινους ἀνθούς της, σὰν ἀνοιχτὲς αἱμάτινες πληγές. Μέσα στοὺς κήπους οἱ βιολέτες ἀνάσαιναν ἄπληστα τὴ νύχτα. Εἶχαμε φτάσει. Σταθήκαμε μπροστὰ στὴν πόρτα της. Τὰ χεῖλη της τρεμούλιασαν μιὰ στιγμή καὶ κράτησαν πάλι δειλὰ τὸ μυστικὸ τους. Τὴ χάρειδα ὀλοένα μὲ τὰ μάτια καὶ δὲ χόρταινα νὰ τὴν κοιτάζω. Ἡ σιωπὴ μιλοῦσε τρυφερὰ μὲς τὴν καρδιά μου. Ἐκεῖνη σήκωσε μιὰ στιγμή τὸ πρόσωπό της καὶ μὲ κοίταξε μ' ἓνα μελαγχολικὸ χαμόγελο. Τὸ βλέμμα της γλύστρησε σὰν βελούδινο χᾶδι στὴν ψυχὴ μου.

— «Καληνύχτα Παῦλο!» ψιθύρισε. Ἄκουσα τὴ φωνὴ της πού ἔτρεμε μαλακὰ μὲς τὸ σκοτάδι. Τὰ βήματά της ἀντήχησαν δειλὰ μὲς τὸ διάδρομο. Ἐκανα νὰ τρέξω καὶ νὰ σωριαστῶ στὰ πόδια της.

Ἡ σιδερένια πόρτα ἀντήχησε βαριά.

— «Καληνύχτα, Ἑλενα!...»

Εἶχε βγεῖ κι ὁ Μάρτης. Ὁ Ἀπρίλης ἐρωτοτροποῦσε στοὺς κήπους μέσα σ' ἓνα διάχυτο ὄργασμό. Οἱ κορμοὶ τῶν δέντρων ἐφούσκωναν ἀπὸ τὸ νέο χυμὸ σὰ στήθη παρθενικὰ πού ξεπετιοῦνται βίαια πρὸς τὴν ἡβη. Ἄμετρα ζουζούνια θορυβοῦσαν μέσα στὰ φυλλώματα καὶ τὰ κουνάβια γλυστρουσαν σιγανὰ κάτω ἀπ' τοὺς ἀνθισμένους θάμνους, κ' ἔδιναν ψυχὴ στό τοπίο. Τὰ μπουμπούκια ἔσκαζαν πολὺχρωμα μέσα στοὺς χλωροὺς μπαξέδες. Ὁ ἀσπάσθος εἶχε ντυθεῖ τὴ χρυσὴ φορεσιά του, κ' ἡ χλόη κυμάτιζε ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὰ ἀρωματισμένα χᾶδια τοῦ ζεφύρου, πού εἶχε κοιμηθεῖ μέσα στὶς ἀνθισμένες λεμονιές.

Στὸν τύπο εἶχε ἀνοίξει κεῖνες τὶς μέρες μεγάλη συζήτηση γιὰ τὸ σκάνδαλο Μπακοπούλου. Μόνον ἡ ἐφημερίδα μας δὲν εἶχε γράψει τίποτε σχετικὸ, κ' οἱ ἀναγνώστες μας δὲν ἔκρυσαν γι' αὐτὸ τὴν ἀπορία τους. Μιὰ μέρα ἔκανα πάλι νύξη στὸν κ. Δραγάτη γιὰ τὸ ζήτημα καὶ τὸν ρώτησα ἂν εἶχε λόγους νὰ ἐπιμένει ἀκόμη στὶς ἀπόψεις του. Ἐκεῖνος ἄλλαξε τότε διαμιᾶς ὕφος καὶ μοῦ ἀπάντησε κάπως ἀπότομα ὅτι «τίποτε δὲν θὰ τὸν ἔπειθε νὰ μεταβάλλει ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὶς ἀντιλήψεις του.» Ἀπὸ τότε δὲν τὸν ἐνόχλησα πιά μ' αὐτὸ ζήτημα.

Τὰ ἄρθρα μου γιὰ τὰ ἐργατικά εἶχαν βρεῖ μεγάλη ἀπήχηση ἀνάμεσα στὸν ἐργαζόμενον κόσμο. Κάθε μέρα ἔπαιρνα κι ἀπὸ ἓνα-δύο συγχαρητήρια γράμματα πού περιλάβαιναν μαζί καὶ τὶς σχετικὲς ὑποδείξεις καὶ παρατηρήσεις τῶν ἐπιστολογράφων μου. Ἀπαντοῦσα σὲ ὄλους καὶ δέχουμουν

πάντα να συζητήσω τή γνώμη τους. Είχα γίνει πολύ αγαπητός και πολλές οργανώσεις με είχαν καλέσει για να τους δώσω διαλέξεις. Δέχτηκα κιόλας δύο-τρεις από τις προσκλήσεις εκείνες και ώρισα τὰ θέματα ανάλογα με τὸν χαρακτήρα και τις ἐπιδιώξεις τοῦ σωματείου πού με προσκάλεσε. Είχα ἕνα ἐξαιρετικό κέφι για δουλειά. Οἱ παληές ἀπαισιοδοξίες μου με εἶχαν ἀφήσει λίγο-λίγο, κ' αἰσθανόμουνα νὰ με πλημμυρίζει βαθιά μου ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς.

Τὴν Ἑλενα μετὰ τὸ βράδυ τῆς παράστασης τὴν ἔβλεπα σχεδὸν κάθε μέρα. Εὗρισκε πάντα μιὰ πρόφαση και περνοῦσε βιαστική ἀπ' τὸ γραφεῖο μου. Μιλοῦσαμε τότε για ἕνα σωρὸ θέματα ἀσήμαντα τις περισσότερες φορές, πού ἀποκτούσαν ὅμως ἕνα ἄλλο βαθύτερο νόημα καθὼς παιγνίδιζαν τρυφερά μέσα στὰ χεῖλη μας. Μιὰ καρέκλα τὴν περίμενε πάντοτε στὸ πλάι μου. Τὰ βήματά της ἀντηχοῦσαν στὸ διάδρομο, κ' ἡ καρδιά μου σκιρτοῦσε. Τῆς ἔπαιρνα τὰ χέρια και τὰ μάτια μας μιλοῦσαν βουβά. Ἴσως ποτὲ δὲν θὰ μποροῦσαμε νὰ ἐκφράσουμε με λόγια ὅσα ἀνταλλάξαν τὰ μάτια μας στὶς σιωπηλές τους ἐκείνες ὀμιλίες. Πολλές φορές κατηγοροῦσα τὸν ἑαυτὸ μου πού ἦτανε τόσο ἀδέξιος. Συλλογιζόμουνα ἕνα σωρὸ πράματα, ἔκανα σχέδια κ' ἐτοίμαζα ἀπὸ πρὶν ὅσα θὰ τῆς ἔλεγα. Ὅταν τὴν ἔβλεπα ὅμως τὰ ξεχνούσα ὅλα, οἱ σκέψεις μου ἐγίνονταν ἀπλές και οἱ λέξεις βγαίνανε αὐθόρμητα ἀπ' τὸ στόμα μου, σὰν τις κουβέντες τῶν μικρῶν παιδιῶν. Χαμῆλωνε τότε ἐκείνη τις μακρὲς βλεφαρίδες της, τὰ μάγουλά της κοκκίνιζαν κ' ἦτανε ὡραία σὰν ἰδέα πρωτόβγαλτη στὸ φῶς τῆς ἀλήθειας... Ἄλλοτε πάλι, ὅταν ἦτανε κόσμος στὸ γραφεῖο, δὲ μιλοῦσαμε καθόλου. Τὸ ἄρωμα τῶν μαλιῶν της τριγυρνοῦσε κατόπιν πολλῆ ὥρα μέσα στὸ δωμάτιο, κι ὁ σιγαλὸς ρυθμὸς τῶν βημάτων της ἀντηχοῦσε μυστικά μες τὴν καρδιά μου...

Περάσανε ἀκόμη μερικές βδομάδες ὅταν μιὰ μέρα ἕνας δικηγορικός κλητῆρας μοῦ ἔφερε μιὰν ἐπιστολή. Εἶχα καταλάβει ἀμέσως. Ὁ Βαρδούκης πραγματοποιοῦσε τὴν ἀπειλή του. Μέχρι τότε δὲν εἶχα σκεφτεῖ ἀκόμα τὴ σοβαρότητα τοῦ πράγματος, και τώρα ἡ γυμνή ἀλήθεια μ' ἔκανε νὰ τὰ χάσω. Ἔτρεξα ἀπάνω-κάτω. Ζήτησα ἀπὸ μερικοὺς φίλους μου νὰ δανειστῶ τὸ ποσόν. Στάθηκε ὅμως ἀδύνατο νὰ βρῶ ἔστω και ἕνα μέρος του. Ὁ κ. Δραγάτης εἶχε πάει στὴν πρωτεύουσα για νὰ παρακαθήσει σὲ κάποιον ἐπαρχιακὸ συνέδριο και δὲ θὰ γύριζε παρά ὕστερα ἀπὸ δυὸ βδομάδες. Ἔτσι εἶχα χάσει πιά ὅλες μου τις ἐλπίδες. Δούλευα με κόπο και μόνο οἱ ἐπισκέψεις τῆς Ἑλενας ἀναφτέρωναν λίγο τὴν ψυχὴ μου.

Στὴ μητέρα μου και τὴν ἀδελφὴ μου δὲν εἶπα τίποτε. Οὔτε και στὴν Ἑλενα μίλησα γι' αὐτό. Τις ἔβλεπα μόνο πού παρακολουθοῦσαν με ταραχὴ αὐτὴ μου τὴ μεταβολὴ και προσπαθοῦσαν νὰ μαντέψουν τὴν αἰτία κοιτάζοντάς με σιωπηλά στὰ μάτια. Τοὺς χαμογελοῦσα τότε τρυφερά και ἀμέσως μοῦ μειδιούσαν και κείνες. Στὴν ἐφημερίδα ὅμως τὸ εἶχανε μάθει ὅλοι. Ὁ Μαγκλαβῆς κ' ἡ Γόλακα με κοιτούσαν λοξὰ και συζητοῦσαν για τὴν ὑπόθεση ψιθυριστὰ πίσω ἀπ' τις πλάτες μου. Τὸ καταλάβαινα μὰ δὲν εἶχα ὄρεξη νὰ τοὺς μιλήσω. Ὁ Μοραμπὸς με τραβοῦσε κάθε μέρα στὴν ταβέρνα. Εἶχα χάσει τὸν ὕπνο μου. Συλλογιζόμουνα τὴ

Νίνα. Έλυπόμουν τή μητέρα. Δέν ἤξερα τί νά πῶ στήν Ἑλενα! Ἄρχισα νά γράφω λιγώτερο καί νά γυρίζω περισσότερο στούς δρόμους.

Πέρασε ἔτσι μιὰ βδομάδα. Ἦτανε, θυμάμαι, Μεγάλη Δευτέρα. Αὔριο ἔκλειε κιόλας ἡ διορία. Τέλειωσα γρήγορα τίς δουλειές μου κ' ἔφυγα να-
ρις ἀπ' τὸ γραφεῖο. Ἄκουσα τήν καμπάνα τοῦ Ἁγίου Γιάννη ποῦ χτυποῦσε
τὸν Ἑσπερινό. Τὸ ἄγνωστο τραβοῦσε δυνατὰ τήν ψυχὴ μου. Μὲ εἶχε κυρι-
εύσει μιὰ μυστικοπάθεια. Χωρὶς νά τὸ καταλάβω βρέθηκα στήν ἐκκλησία
νά συνωθοῦμαι μέσα σ' ἓνα ἀνόμοιο πλήθος. Ἀνάπνευσα τὴ μυρωδιὰ τοῦ
λιβανιοῦ. Τὰ κεριὰ ἔριχναν ἓνα κόκκινο φῶς ποῦ ἀντιφέγγιζε μέσα στὰ
γαλάζια γιάλινα πρίσματα τῶν πολυέλαιων καί τὰ ψηλὰ μπρούτζινα μανου-
άλια. Μέσα στοῦ ἡμίφως οἱ σκιές ἔπεφταν καταθλιπτικές. Τὰ πρόσωπα τῶν
ἀγίων ἐμάκρηναν ὑπερβολικὰ στὶς χρυσαφένιες εἰκόνες τους, καί τ' ἀδει-
νά μάτια τους μεγάλωναν γιομάτα πόνου καὶ δόδυνη. Ἐνα σύννεφο θλίψης
πλανιόταν πάνω ἀπὸ τίς σκυμμένες κεφαλές. Κ' ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσε ὁ
Θεὸς τοῦ Ἑλέου καὶ τῆς Ἀγάπης.

— «Τί ραθυμεῖς ἀθλία ψυχὴ μου; Τί φαντάζει ἀκαίρως μερίμνας
ἀφελεῖς; Τί ἀσχολεῖ πρὸς τὰ ρέοντα;»

Ἐψαλε μὲ ἔρρινη φωνὴ ὁ δεξιὸς χορὸς· κι ἀμέσως ἀπάντησε ὁ
ἀριστερός.

— «Ὁ τῆ ψυχῆς ραθυμίᾳ νυστάζας, οὐ κέκτημαι καιομένην λαμπάδα
τῆν ἐξ ἀρετῶν»....

Ἐνωθα τὴ μυστικὴ δύναμη τοῦ ἀγνώστου νά μοῦ πλακῶνει σὰν
βραχνὰς τὸ στήθος. Μέσα στήν ἐκμηδένισή μου ἐκείνη δοκίμαζα τὸ μέτρο
τῆς ἀδυναμίας μου.

— «Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς ὑπάρχεις, καὶ Σοὶ τὴν δόξαν
ἀναπέμπομεν νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων». Ἀπάγγειλε
μελωδικὰ ὁ πρεσβύτερος. Κι ὁ χορὸς ἀπάντησε πάλιν. «Ἀμήν». Τὸ ἐκ-
κλησιαστικὸν σταυροκοπήθηκε.

Εἶδα τὸν Ἅγιον Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο ποῦ μὲ κοίταζε. Μέσα στοῦ
βλέμμα του ἀντελήφθηκα τὸ σκληρὸ ἀγῶνα τοῦ πνεύματος νά ἐπιβληθεῖ
καὶ νά ὑποδουλώσει τὴν ὕλη....

— «Εἰρήνη πᾶσιν!» Εὐχήθηκε ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη ὁ παπάς. Στὴν
ψυχὴ μου εἶχε ξεσπάσει ἡ τρικυμία.

— «Θεέ μου! Στείλε τὴν εἰρήνην στήν ψυχὴ μου!» προσευχήθηκε.

— «Σῶσον ὁ Θεός, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν
σου...», ἀκούστηκε πάλιν ἡ φωνὴ τοῦ πρεσβυτέρου.

Ὅταν βγήκαμε, τὸ ψυχρὸ ἀγέρι τῆς νύχτας μοῦ μαστίγωσε τὸ πρό-
σωπο. Περπάτησα βιαστικά. Ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου ὁ Ἀργυρὸς
ἔκοβε βόλτες καὶ μὲ περίμενε.

— «Καλησπέρα κ. Σταθάτο,» μοῦ ἔκαμε ἀπὸ μακρυὰ.

— «Καλησπέρα» τοῦ ἔκανα, καὶ πῆγα νά τὸν προσπεράσω.

— «Κύριε Σταθάτο!», μὲ σταμάτησε. «Εἶναι λίγες μέρες ποῦ θέλω νά
σᾶς πῶ ἓνα πρᾶγμα καὶ δέν τολμῶ».

— «Καὶ δὲ μοῦ τὸ λέτε;» τοῦ ἔκανα μὲ ἀφέλεια.

Ἐκεῖνος δίστασε μιὰ στιγμή κ' ὕστερα πρόσθεσε.

— «Ἄν ἠθέλατε νά κάνουμε μιὰ βόλτα μαζί, θὰ εἶχαμε τὴν εὐκαι-
ρία νά τὰ ποῦμε καλύτερα».

— «'Ας εἶναι!» ψιθύρισα ἀνόρεχτα.

Περπατήσαμε ἀνάμεσα σ' ἓνα πλῆθος πού ἀνεβοκατέβαινε ζωηρά. Ἡ νύχτα ἦταν παγερή. Γύρω ἀπὸ τὸ λειψὸ φεγγάρι ἢ ἄλλως ἐσχημάτιζε ἓνα τεράστιο φωτεινὸ κύκλο. Ὁ καιρὸς εἶχε ἀλλάξει ἀπότομα. Ἡ ὕγρὴ Ὕστρια φουσούσε ἀπὸ τὰ βουνα καὶ κουβαλοῦσε μαύρα σύννεφα... «Θὰ βρέξει», συλλογίστηκα καὶ τάχυνα τὸ βῆμα μου.

Ὁ Ἄργυρὸς μὲ παρακολουθοῦσε μὲ κάποια συστολὴ καὶ περίμενε νὰ τοῦ δώσω ἀφορμὴ. Ὑστερα καταβάλλοντας κάποια προσπάθεια μοῦ εἶπε :

— «Κύριε Σταθάτο, ἐλπίζω νὰ μὴ μὲ παρεξηγήσετε. Ὑπῆρξαμε κάποτε συνάδελφοι, σήμερα εἴσαστε ἀνώτερός μου, ἂν μοῦ ἐπιτρέπατε νὰ σᾶς βο-
ηθῆσω...» Οἱ λέξεις ἔβγαιναν μὲ δυσκολία ἀπὸ τὸ στόμα του.

— «Τί συμβαίνει, Ἄργυρέ; Μπορεῖς νὰ μοῦ μιλήσεις ἐλεύθερα».

— «Ἄν μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ ἀπαλλάξω τὸ σπῆτι σας ἀπὸ τῆ διαθήκη. Ἐμαθα. Λήγει αὔριο ἢ διορία.. Ὁ κ. Βαρδούκης...»

— «Μὰ τὸ Θεό, δὲ σὲ καταλαβαίνω».

— «Ἄν ἐζητοῦσα τὸ χέρι τῆς Δεσποινίδος Νίνας ;...»

Ἐνίωσα τὰ πόδια μου νὰ ταλαντεύονται. Ἐνα κῆμος αἵματος ἀνέ-
βηκε ὀρμητικὰ στὸ κεφάλι μου κ' ἔφυγε πάλι κάνοντας τὸ μέτωπό μου
νὰ μουσκέψει ἀπ' τὸν ἰδρώτα. Σιωπήσαμε μιὰ στιγμή κ' οἱ δυὸ χωρὶς νὰ
κοιταζόμεστε.

— «Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν τιμὴ», ψιθύρισα γιὰ νὰ πῶ κάτι. «Θὰ τὸ ἀναγ-
γείλω στοὺς δικούς μου κι αὔριο θὰ σᾶς ἀπαντήσω.»

Γυρίσαμε πίσω χωρὶς νὰ μιλοῦμε καὶ χωρίσαμε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ
σπῆτι μου.

Ἡ Νίνα κ' ἡ μητέρα καθόντουσαν ἀκόμη στὴν τραπεζαρία καὶ πλέ-
κανε. Στὸ τραπέζι ἦτανε ἓνα γράμμα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Τὸ ἄνοιξα μὲ
ἀργές κινήσεις καὶ διάβασα.

Ἡ Χρυσούλα Βανιέρη Παπαδοῦκα ἦτανε ἔγκυος...

Ἐφαγα χωρὶς ὄρεξη καὶ πλάγιασα ἀμέσως. Ἡ συνεχὴς ἀγωνία κι ὁ
κόπος μὲ εἶχαν ἐξαντλήσει. Ὁ ὕπνος δὲν ἄργησε νὰ μὲ πάρει καὶ κοιμή-
θηκα βαριά χωρὶς ὄνειρα μέχρι τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωτῆ.

Ὅταν ξύπνησα ὁ οὐρανὸς ἦτανε γκριζός. Ἐβρεχε. Οἱ χοντρὲς
στολαματιὲς μαστίγωναν μὲ θόρυβο τὰ τζάμια τῶν παραθυριῶν. Ὁ ἀνε-
μος θρηνοῦσε μέσα στὰ φυλλώματα.

Ὁ Πλούτωνας ἀγωνιζόταν νὰ κρατήσῃ στὸ σκοτεινὸ βασιλείο του
τὴν Περσεφόνη πού ἔφευγε... Σηκώθηκα καὶ φώναξα εὐτὺς τῆ Νίνα καὶ
τῆ μητέρα μου.

— «Μητέρα,» τῆς εἶπα, «ὁ Δημήτρης Ἄργυρὸς θέλει νὰ παντρεφετῆ
τῆ Νίνα μας.»

Ἡ μητέρα μου ἔμεινε ἀναυδῆ. Ἡ Νίνα ξέσπασε σὲ λυγμούς καὶ
σκέπασε τὸ πρόσωπο μὲ τίς παλάμες τῆς.

Σιωπήσαμε καὶ οἱ τρεῖς. Εἶδα τὴ μάνα μου πού εἶχε χλωμιάνει. Ἡ
Νίνα ἔκλαιε ἤσυχχα χωρὶς διακοπὴ.

— «Πρέπει νὰ τὸ πάρουμε ἀπόφαση!» τοὺς εἶπα, «δὲν ὑπάρχει ἄλλη
σωτηρία. Ὁ Δημήτρης Ἄργυρὸς ἀναλαμβάνει νὰ ξεπληρώσῃ τὸ χρέος μας.»

— «Θὰ μὲ πουλήσετε λοιπόν;» Ἐκανε τότε μὲ θυμὸ ἡ Νίνα καὶ στα-

μάτησε άπότομα τό κλάμα. — «"Α! "Οχι! δέν πουλιέμαι. Δέν τόν παίρνω!
"Ίσως άν δέν ήτανε αυτό! Μά όχι!...»

Τά λόγια έφυγαν μέ μιάν άγριαν ύπερηφάνειαν άπ' τά χείλη της και σφύριζαν δυνατά μέσα στ' άφτιά μας.

Ή μητέρα μου άρχισε νά κλαίει μέ τή σειρά της, κ' ύστερα πάλι έξέσπασε κ' ή Νίνα σ' ένα θρήνο γοερό κι άτέλειωτο.

Ή καρδιά μου είχε παγώσει. Τίς έβλεπα χωρίς νά λυπούμαι και χωρίς νά συγκινούμαι, σά νά μη συνέβαινε τίποτε. "Εβγαλα άπό τήν τσέπη μου τήν έπιστολή του δικηγόρου και τήν πέταξα στό τραπέζι.

— «Σήμερα άν δέν πληρωθοϋν τά χρήματα, τό σπίτι θά πουληθεί.» τούς είπα και βγήκα έξω στην αύλή.

Είχα μετανοιώσει πάλι γιά όλα. "Ημουν έτοιμος νά βλαστημήσω τόν έαυτό μου, νά τρέξω και νά πέσω στά πόδια της Νίνας, νά κλάψω κ' έγώ μαζί της, νά τήν πεισω νά άρνηθεί. "Υστερα συλλογίστηκα τή μητέρα, κ' ύστερα πάλι τή Νίνα, κ' ή άγωνία της ψυχής μου μεγάλωνε. Ή βροχή μέ κτυπούσε στό πρόσωπο και μου έκανε καλό.

— «Παύλο!» μέ φώναξε ή Νίνα. «Μέ συγχωρείς πού σοϋ φέρθηκα έτσι. Πές στον κ. "Αργυρό ότι δέχομαι.»

"Εσκυψε τό πρόσωπο. Στίς βλεφαρίδες της έλαμπε ένα δάκρυ. Της πήρα τό χέρι και τά φίλησα. "Υστερα ήλθε κ' ή μητέρα και κλάψαμε όλοι μαζί...

Τήν Ίδια μέρα στη «στήλη των Κοινωνικών» δημοσιεύτηκαν οί άρραβώνες της Νίνας Σταθάτου μέ τόν Δημήτρην "Αργυρό.

Τό μεγάλο Σάββατο μάς ήρθε κι ό κ. Δραγάτης. Φαινόταν άρκετά ευχαριστημένος άπό τό ταξίδι του. Οί δουλειές του, πού είχε συνδυάσει μαζί μέ τήν παρουσία του στό συνέδριο, όπως μάς είχε πει, πήγανε όλες πάρα πολύ καλά, και μαζί μέ τίς γραβάτες και τά άλλα δώρα πού μάς έφερνε, μάς είχε μεταδώσει και κάτι πού πού προξένησε σέ μένα ιδιαίτερη έντύπωση : Τό "Υπουργείο παρακολουθοϋσε μέ ένδιαφέρο τήν άρθρογραφία μας κ' ύπολόγιζε σημαντικά στην έφημερίδα μας γιά τή λύση των τοπικών μας ζητημάτων.

Ή είδηση αυτή διάλυσε κάπως τή σκιά πού είχε πέσει βαριά μέσ στην καρδιά μου μέ τ' άρραβωνιάσματα της Νίνας.

Στό γραφείο ή κίνηση ήταν ζωηρή. "Ετοιμάζαμε τήν Πασχαλινή έκδοση πού θά κυκλοφορούσε άποβραδίς. Οί συντάχτες έμπαινόβγαιναν άδιάκοπα, οί διορθωτές τάβαζαν μέ τούς στοιχειοθέτες, κι ό "Αργυρός δέ σηκωνε κεφάλι άπό τίς διορθώσεις του. Στη φιλολογική σελίδα είχα ένα διήγημα γραμμένο γιά τήν "Ελενα.

Είχε βραδυάσει κι ό θόρυβος του δρόμου έμπαινε άπό τ' άνοιχτά παράθυρα. Τό φεγγάρι δέν είχεν άκόμη άνατείλει και τ' άστρα έλαμπαν ζωηρά στό ζαφειρένιον οϋρανόν.

"Εργάζομουν άπάνω σ' ένα δοκίμιο όταν εισέλασε στό γραφείο ή "Ελενα φορτωμένη μέ μικρά-μικρά πακετάκια.

— «Καλησπέρα Παύλο!»

— «"Ελενα!»

— «Δὲ θέλω νὰ σὲ διακόψω, δὲ θέλω νὰ σὲ διακόψω. Ἦρθα νὰ σὲ προσκαλέσω νὰ φᾶμε αὐριο μαζί, κι ἂν αὐτὸ σοῦ εἶναι δύσκολο, τὴ Δευτέρα ὁπωςδήποτε θὰ ρηθῆς μαζί μας στὸ «Μετόχι».

— «Στὸ Μετόχι;»

— «Ναί, διοργανώνει τὴν ἐκδρομὴ ὁ μπαμπάς. Θᾶναι πολὺς κόσμος. Θᾶρθει ὁ Δήμαρχος μὲ τὴν Κυρία του, ὁ κ. Γιώτης, ὁ Τάσος ὁ Μπακόπουλος μὲ τὸν πατέρα του, ἡ κυρία Στράχνου, οἱ δεσποινίδες Κοντοπούλου...»

— «Ὁ Μπακόπουλος;»

— «Ναί, Παῦλο, γιατί; Ὁ πατέρας συνδέεται πολὺ μαζί τους.»

— «Θὰ σοῦ πῶ ἄλλη φορά, Ἐλενα. Ὡς τόσο σ' εὐχαριστῶ πού με θυμήθηκες. Θᾶρθω μαζί σας τὴ Δευτέρα.»

— «Παῦλο! Παῦλο!» ἔκανε καὶ χοροπηδοῦσε σὰ μικρὸ παιδί. Ὑστερα μὲ ἔριξε ἓνα λουλούδι πού εἶχε καρφωμένο στὸ στήθος της κ' ἔφυγε τρέχοντας.

(Ἔχει συνέχεια)

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΤΙΠΟΤΕ ΠΙΟ ΘΛΙΜΜΕΝΟ

Τίποτε πιὸ θλιμμένο ἀπὸ τὸν ἔρωτα,
Ποῦ σβύνει στὴν καρδιὰν ἀγάλι ἀγάλι·
Σὰ ρόδο ποῦ μαραίνεται εὐωδιάζοντας,
Σ' ἓνα στεγνὸ βενέτικο ἀνθογιάλι.

Τίποτε πιὸ θλιμμένο ἀπὸ τὸν ἔρωτα,
Ποῦ σβύνει στὴν καρδιὰν ἀγάλι ἀγάλι·
Σὰν κύμα ποῦ σκοπὸς του τὸ ξεψύχισμα,
Στῆς στείρας ἀμμουδιάς τὴν κρύαν ἀγκάλῃ.

Τίποτε πιὸ θλιμμένο ἀπὸ τὸν ἔρωτα,
Ποῦ σβύνει στὴν καρδιὰν ἀγάλι ἀγάλι
Πνίγοντας τόσα ὄνειρα κ' αἰσθήματα,
Μὲς στῆς βουβῆς ὀδύνης τὸ κανάλι.

Λεμεσός

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ